

Beregnet til
Utdanningsdirektoratet

Dokument
Rapport

Dato
Mars 2015

OPPLÆRING I BARNEVERN SINSTITUSJONER

KARTLEGGING AV OPPLÆRINGSMODELLER OG

VURDERING AV INNHOLD OG KVALITET

**OPPLÆRING I BARNEVERN SINSTITUSJONER
KARTLEGGING AV OPPLÆRINGSMODELLER OG
VURDERING AV INNHOLD OG KVALITET**

Rambøll
Hoffsveien 4
Postboks 427 Skøyen
0213 Oslo
T +47 2252 5903
F +47 2273 2701
www.ramboll.no

INNHALDSFORTEGNELSE

	SAMMENDRAG	1
1.	INNLEDNING	5
1.1	Bakgrunn for oppdraget	5
1.2	Om kartleggingen	5
1.3	Leserveiledning	7
2.	SITUASJONSBEKRIVELSE	8
2.1	Barnevernsinstitusjoner i Norge	8
2.2	Opplæring i barnevernsinstitusjoner	10
3.	AKTØRER, ROLLER, ANSVAR OG SAMARBEID	12
3.1	Aktørenes roller og ansvarsområder	12
3.2	Samarbeid og rolle- og ansvarsfordeling mellom aktørene med ansvar for opplæring	14
3.3	Oppsummering	17
4.	HOLDNINGER OG FORVENTNINGER OM SKOLEGANG	19
4.1	Generelle holdninger til skolegang	19
4.2	Holdninger og forventninger til barn og unge i institusjon	20
4.3	Oppsummering	26
5.	OPPLÆRINGSTILBUDET TIL BARN OG UNGE I INSTITUSJON	27
5.1	Organisering av opplæringstilbudet	27
5.2	Undervisningssteder	31
5.3	Innhold i undervisningen som gis	33
5.4	Oppfølging	38
5.5	Oppsummering	39
6.	HVA KJENNETEGNER ET GODT OPPLÆRINGSTILBUD?	41
6.1	Modeller for opplæring av barn og unge i barnevernsinstitusjoner	41
6.2	Hvilke faktorer er viktige for å gi barn og unge i institusjon et godt opplæringstilbud?	42
6.3	Behov for mer kunnskap	45
	LITTERATUR	47

SAMMENDRAG

Nyere forskning viser at utdanning er den enkeltfaktoren som har størst betydning for levekår og helse senere i livet. Utdanning er også den aller mest beskyttende faktoren for utsatte barns langsiktige, positive utvikling. Samtidig er det dokumentert at beboere i barnevernsinstitusjoner i mindre grad enn andre barn og unge gjennomfører en normal skolegang. Dette selv om de uavkortet beholder sine rettigheter etter opplæringsloven den tiden de er i institusjonen.

Denne kartleggingen har til hensikt å beskrive situasjonen knyttet til opplæringstilbudet til barn og unge som bor i barnevernsinstitusjoner. Undersøkelsen har hatt to hovedmålsettinger:

- Identifisere hvilke opplæringsmodeller som per i dag er etablert ved/i tilknytning til private og statlige barnevernsinstitusjoner, både på grunnskole og videregående skole
- Drøfte og beskrive hva som kjennetegner innhold og kvalitet i eksisterende tilbud

Denne undersøkelsen er ikke en representativ eller kvantifiserbar kartlegging av forekomst eller utbredelse av ulike tilbud, men snarere en undersøkelse hvor det søkes å gi et bilde av hvordan ulike opplæringstilbud organiseres per i dag, og hva som kjennetegner disse. Rapporten baserer seg hovedsakelig på informasjon innhentet gjennom semistrukturerte, kvalitative intervjuer. Totalt er det gjennomført 48 intervjuer med representanter for sentrale og regionale barneverns- og utdanningsmyndigheter, barnevernsinstitusjoner, kommunale barneverntjenester, skoler, og fylkeskommuner. I tillegg inngår sentrale dokumenter som lovverk, rundskriv, tidligere evalueringer og forskning i datagrunnlaget.

Rambøll har også gjennomført et oppdrag for Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir), med formål om å kartlegge holdninger til skolegang for barn og unge med tiltak fra barnevernet. Data fra denne kvantitative breddeundersøkelsen benyttes, med godkjenning fra Bufdir, som et supplement til de kvalitative funnene som blir presentert i denne rapporten. I det følgende presenteres hovedfunn fra undersøkelsen.

Aktører, roller, ansvar og samarbeid

Flere aktører er involvert for å sikre barn og unge i barnevernsinstitusjoner får den opplæringen de har krav på. Etter opplæringsloven har fylkeskommunen institusjonen ligger i det overordnede ansvaret for å gi et opplæringstilbud. Den kommunale barneverntjenesten som fattet vedtak om plassering, den aktuelle barnevernsinstitusjonen, og eventuell kommunal grunnskole eller fylkeskommunal sosialmedisinsk institusjonsskole (SMI-skole), skal imidlertid også bidra til å sikre at barn og unge får det opplæringstilbudet de har krav på.

Et tett samarbeid mellom alle involverte aktører er en forutsetning for at det skal lykkes å gi et godt tilbud. Per i dag opplever imidlertid flere av aktørene at det ikke samarbeides godt nok om å gi barna et godt tilbud, og at mye avhenger av enkeltpersoners holdninger og innsats. I forlengelsen av dette fremkommer det gjennom kartleggingen at flere informanter er usikre på ansvars- og rollefordelingen mellom de ulike aktørene, og etterlyser en avklaring av dette.

Kartleggingen viser at det er variasjon i hvilken måte fylkeskommunene er organisert for å ivareta ansvaret for å gi barn og unge i institusjon et godt opplæringstilbud. I noen fylker er ansvaret lagt til den ordinære opplæringsavdelingen i fylkesadministrasjonen. I andre fylker er det en egen fylkeskommunale skole (ofte i form av en SMI-skole) som har både det administrative og koordinerende ansvaret for å gi barna et tilbud, samt et eget spesialtilbud om undervisning. Flere informanter i fylker der det er opprettet en SMI-skole opplever det som positivt at det finnes én definert instans som har det administrative og koordinerende ansvaret. Dette kan lette samarbeid med de andre involverte aktørene, hvilket oppleves som avgjørende for at barna får et godt opplæringstilbud.

Holdninger og forventninger om skolegang

Skole- og barnevernansattes holdninger og forventninger til skolegang for barn og unge med tiltak fra barnevernet kan ha stor innvirkning på det opplæringstilbudet som gis. Undersøkelsen viser at det er stor enighet på tvers av de to sektorene om de generelle forutsetningene for at barn og unge med tiltak fra barnevernet skal lykkes i skolen. Det er også stor enighet om at skoleresultater i stor grad kan påvirkes av tilpasset opplæring og egeninnsats. Tidligere forskning som viser at barnevernsbarn møter lavere forventninger knyttet til skolegang og prestasjoner enn mange andre barn, bekreftes imidlertid i noen grad i denne rapporten. Både de kvalitative intervjuene og den kvantitative holdningsundersøkelsen indikerer at en vesentlig andel av aktørene, særlig i barnevernet, har lavere forventninger til gjennomføring og prestasjoner for barnevernsbarn enn øvrige barn. Dette fremstår som et punkt å være oppmerksom på, tatt i betraktning at holdningsundersøkelsen samtidig avdekker en bred enighet om at det er de med den daglige omsorgen for barna som er mest avgjørende for deres muligheter til å fullføre skolegang.

Opplæringstilbud til barn og unge i institusjoner

Kartleggingen indikerer videre at det er store forskjeller – både fra institusjon til institusjon og mellom fylker – knyttet til rutiner og praksis for å gi et opplæringstilbud til barn og unge i institusjon. Når det gjelder etableringen av tilbud, oppgis det ved enkelte institusjoner at et opplæringstilbud som regel er på plass innen et par dager etter plasseringen. Andre oppgir at det kan gå flere måneder før det gis et skoletilbud. Det fremkommer gjennom intervjuene at slike variasjoner både kan henge sammen med graden av rutiner for samarbeid mellom involverte aktører, og/eller holdninger til i hvilken grad skolegang skal prioriteres. En av de største utfordringene, slik det fremgår av kartleggingen, er at fylkeskommunene i flere tilfeller opplever å få beskjed om flytting for sent, noe som kan forsinke prosessen med å få på plass et opplæringstilbud. Dette synes ofte å være et resultat av en uklar ansvarsavklaring med hensyn til om det er institusjonen eller den kommunale barneverntjenesten som skal melde fra til fylkeskommunen om flytting.

Mange informanter, både i fylkeskommuner og på skoler, opplever at det tas for lite hensyn til barnas skolegang og skoletilbud når det fattes vedtak om flytting til, eller mellom, institusjoner. Særlig fremstår flytting av ungdom i videregående skole som en utfordring, og spesielt dersom flyttingen går på tvers av fylkesgrenser og/eller innebærer skifte av skole. I slike tilfeller synes det å være et unntak, snarere enn en regel, at fylkeskommunen evner å finne en ledig videregående opplæringsplass i det inneværende skoleåret. En konsekvens av dette er at ungdommen må vente til skolestart påfølgende høst før skolegangen kan gjenopptas.

Hva kjennetegner et godt opplæringstilbud?

Det er stor enighet blant ansatte i skole og barnevern om at det i de aller fleste tilfeller er mulig å tilpasse undervisning til barnevernsbarn innenfor rammene av ordinær skolegang, og at dette er den beste løsningen for barna. Hovedregelen i de fleste fylker er, i tråd med dette, at barn og unge i institusjon skal få opplæring på en ordinær skole, fortrinnsvis institusjonens nærskole. I enkelte fylker brukes SMI-skoler mer aktivt som arena for opplæring, mens undervisning på institusjon gjennomføres i svært begrenset grad. Sistnevnte er i all hovedsak basert på vurderinger av at barnets utfordringer er av en slik karakter at det vil være for krevende å gjennomføre opplæring i en ordinær undervisningssituasjon. Utover denne stedsdimensjonen (hvor opplæringen finner sted), er det et sentralt og overordnet funn i kartleggingen at det er krevende å identifisere og konkretisere spesifikke modeller, ettersom både innhold, tilpasning og oppfølging i det enkelte opplæringstilbud i stor grad varierer med elevenes individuelle forutsetninger og behov.

Denne variasjonen, sammen med kartleggingens omfang, medfører også at det ikke er grunnlag for å vurdere kvaliteten på selve innholdet i opplæringen som tilbys barn og unge i institusjoner. Kartleggingen identifiserer imidlertid flere faktorer som vurderes som viktige for at opplæringstilbudet til skal være så godt som mulig. I det følgende fremheves viktige *forutsetninger* for et godt opplæringstilbud til beboere i barnevernsinstitusjoner.

Tilrettelegging og samarbeid

For det første er tilrettelegging og samarbeid mellom relevante aktører (fortrinnsvis fylkeskommune, institusjon, skole, kommunal barnevernstjeneste og PPT) avgjørende for det opplæringsstilbudet som gis. To punkter er spesielt viktige i denne sammenhengen:

- **Tydlig rolle- og ansvarsfordeling mellom sentrale aktører.** Flere aktører må involveres for at barn og unge i barnevernsinstitusjoner skal få det opplæringstilbudet de har rett på. Derfor er det avgjørende at alle aktørene kjenner sitt eget og hverandres ansvar, og at rolle- og ansvarsfordelingen er tydelig for alle parter. Her kan tydelige samarbeidsavtaler med konkretisering og operasjonalisering av respektive ansvarsområder være et viktig bidrag.
- **Samarbeid og informasjonsflyt mellom relevante aktører.** Det er også en helt sentral forutsetning at de ulike aktørene samarbeider tett og fortløpende. Dette gjelder både i forbindelse med plassering på institusjon, utarbeiding av opplæringstilbud, støtte og oppfølging av eleven, og kvalitetssikring av det tilbudet som gis. Det bør både være systematikk i form av faste samarbeidspunkter mellom aktørene, samt behovsbasert samarbeid knyttet til den enkelte elev.

Praktisk organisering av opplæringstilbudet

Den praktiske organiseringen av opplæringstilbudet vil også kunne ha innvirkning på kvaliteten i tilbudet som gis. Her fremheves de faktorene som, på bakgrunn av denne kartleggingen, vurderes som viktigst i så henseende:

- **Minimere tid fra plassering på institusjon til skoletilbud er på plass.** Det vurderes som svært viktig at tidsrommet fra plassering i institusjon til et opplæringstilbud er på plass, gjøres så kort som mulig. Kartleggingen viser at det er nokså store variasjoner på dette området. Bakgrunnen for denne variasjonen kan skyldes både holdninger og/eller manglende rutiner og systemer. Følgelig er det viktig både å skape bevissthet om viktigheten av å etablere et opplæringstilbud så raskt som mulig, og å ha rutiner for å ivareta dette så effektivt som mulig.
- **Opplæringssted.** Det er en utbredt faglig enighet i Bufetat om at det beste for barn og unge med tiltak fra barnevernet er å få opplæring på ordinær skole, fortrinnsvis hjemskolen eller institusjonens nærskole. Dette gjenspeiles også i kartleggingen, da flertallet av informantene oppgir at de fleste barna som bor på institusjon får opplæring på ordinær skole. Det er like fullt variasjon også her, og i noen tilfeller gis undervisningen på en SMI-skole eller annen type spesialskole, og i enkelte tilfeller på selve institusjonen. I den grad opplæringen tilbys utenfor ordinær skole, er det viktig at dette er faglig/pedagogisk begrunnet, og at barnets/ungdommens rettigheter etter opplæringsloven ivaretas.

Innhold og tilpasning i undervisningen

Kartleggingen har også identifisert faktorer som vurderes som sentrale for at innholdet i opplæringen skal være så godt – og så godt tilpasset til den enkelte elev – som mulig:

- **Holdninger og forventninger til elever som er plassert i barnevernsinstitusjon.** Kartleggingen forsterker i noen grad inntrykket fra tidligere forskning som viser at barnevernsbarn møter lavere forventninger om skoleprestasjoner enn andre barn, særlig blant barnevernsansatte. Dette fremstår som et punkt å være oppmerksom på, tatt i betraktning av at holdningsundersøkelsen samtidig viser at det er bred enighet om at det er de med den daglige omsorgen for barna som er mest avgjørende for deres muligheter til å fullføre skolegang, og at en stor andel av respondentene opplever at lave forventninger til barna vil på lang sikt være mer til skade enn til gagn for barna.

- **Tilpasning og tilrettelegging av opplæringen.** Beboere i barnevernsinstitusjoner har ofte utfordringer som gjør at de har behov for spesialundervisning, for å sikre at opplæringen er tilstrekkelig tilpasset deres evner og forutsetninger. I mange tilfeller vil det derfor være nødvendig å gjøre en sakkyndig vurdering, og på bakgrunn av dette fatte et eventuelt vedtak om spesialundervisning. Dersom et slikt enkeltvedtak ikke foreligger, skal eleven etter loven få ordinær undervisning basert på ordinære kompetansemål. Denne kartleggingen indikerer at de aller fleste barn og unge som er plassert i barnevernsinstitusjon blir sakkyndig vurdert og har et enkeltvedtak, og at deres rettigheter i så måte blir ivaretatt. Kartleggingen gir imidlertid ikke klare svar på i hvilken grad og/eller hvordan slike enkeltvedtak følges opp i praksis. Det fremkommer imidlertid eksempler på at enkelte skoler ikke har tilstrekkelig kompetanse eller kapasitet til å etterfølge et enkeltvedtak, noe som kan resultere i at det tar ekstra tid før et skoletilbud kommer på plass, eller at tilbudet som gis ikke er av tilstrekkelig kvalitet. Ut-danningstilbyderens evne til å tilpasse og tilrettelegge opplæringen er dermed avgjørende for at barn og unge i barnevernsinstitusjoner skal få et godt opplæringstilbud.

Støtte, oppfølging og kvalitetssikring

Til slutt er det viktig at elevene støttes og følges opp, og at opplæringstilbudet kvalitetssikres. For å ivareta dette, viser kartleggingen at følgende faktorer er sentrale:

- **Jevnlige ansvarsgruppemøter med relevante aktører.** Det er viktig at fylkeskommunen, institusjonen, skolen/tilbyder av utdanning, kommunalt barnevern, og eventuelt foresatte møtes med jevne mellomrom for å ivareta elevens utvikling, herunder tilpasning, tilrettelegging og kvalitetssikring av opplæringen som gis.
- **Tett dialog utover faste ansvarsgruppemøter.** I tillegg til faste samarbeidspunkter i ansvarsgruppemøter, er det viktig at aktørene har tett dialog for å ivareta opplæringen som tilbys, enten det gjelder plassering, flytting, tilpasning av undervisningsinnhold, og/eller oppfølging. I det daglige vil det være spesielt viktig at skolen (ved lærer), institusjonen (ved skoleansvarlig) og eleven har et godt samarbeid og jevnlig dialog.
- **Støtte på institusjonen.** Det er svært viktig at barn og unge i barnevernsinstitusjoner får den støtten, oppfølgingen og motivasjonen de har behov for, også på institusjonen. Dette kan både innbefatte praktisk og logistisk støtte med å komme seg til og fra skolen, hjelp til å gjennomføre lekser (både knyttet til fysiske rammer på institusjonen, og personlig støtte og oppfølging), og generell oppmuntring og bevisstgjøring om viktigheten av å gå på skole.
- **Involvering av kommunalt barnevern.** Selv om det fortrinnsvis er fylkeskommunen, institusjonen og den aktuelle skolen som har det største ansvaret for opplæringen som tilbys når barnet eller ungdommen er plassert på institusjon, er det også svært viktig at den kommunale barnevernstjenesten er involvert.

1. INNLEDNING

Rambøll Management Consulting presenterer i denne rapporten funn fra en kartlegging og vurdering av opplæringstilbudet for barn og unge i barnevernsinstitusjoner. Undersøkelsen er gjennomført i perioden desember 2014 – mars 2015, på oppdrag for Utdanningsdirektoratet.

1.1 Bakgrunn for oppdraget

Opplæringsloven slår fast at barn og unge som bor på barnevernsinstitusjon har rett og plikt til skolegang på samme måte som den øvrige befolkningen. Flere forsknings- og tilsynsrapporter viser imidlertid at barn som bor på institusjon i mindre grad enn andre barn gjennomfører en normal skolegang. I rundskriv fra Utdanningsdirektoratet står det blant annet: «*Tilbakemeldinger fra sektoren, samt felles nasjonalt tilsyn for 2008, har gitt indikasjoner på at retten til opplæring for denne elevgruppen praktiseres forskjellig*¹. Også Riksrevisjonen påpeker at barn i barnevernet har «*et dramatisk mye dårligere utdanningsløp enn resten av befolkningen*»². Med utgangspunkt i nyere forskning som viser at utdanning er den enkeltfaktoren som har mest å si for levekår og helse senere i livet, og at utdanningen er den aller mest beskyttende faktoren for utsatte barns langsiktige, positive utvikling,³ er dette en situasjon som vekker bekymring. Utdanningsdirektoratet har derfor uttalt at det er viktig å rette opp i denne situasjonen og sikre at alle barn får tilbud om opplæringen de har krav på etter Opplæringsloven.⁴

1.1.1 Fokus på skolerresultater og utdanningssituasjonen for barn i barnevernet

På bakgrunn av nyere forskning som viser at barnevernsbarn har betydelig lavere utdanning enn den ordinære befolkningen, ble det i 2014 bevilget 10 millioner ekstra til skolegangssatsing for barnevernsbarn. Noe av midlene ble brukt til utvikling av skolerapporten «*Hvordan bedre skolerresultatene og utdanningssituasjonen for barn i barnevernet*»⁵. Videre har Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i samarbeid med Utdanningsdirektoratet utarbeidet en veileder med presisering av melderutiner som skal bidra til å sikre at et godt og tilpasset skoletilbud kommer på plass så raskt som mulig⁶.

Også i 2015 er det satt av penger til videreføring av skolesatsingen i barnevernet, og et av de sentrale tiltakene er dialogkonferanser som skal arrangeres i alle fylker i løpet av året. Dialogkonferansene skal fungere som møteplass og drøftingsarena for de ulike aktørene som arbeider med denne tematikken, og skal fungere som innspill til en veileder rettet mot både skole- og barnevernsektoren, som skal ferdigstilles i løpet av høsten 2015.⁷

1.2 Om kartleggingen

Denne kartleggingen har til hensikt å beskrive situasjonen knyttet til opplæring i private og statlige barnevernsinstitusjoner. Kartleggingen har hatt to hovedmålsettinger:

- Identifisere hvilke opplæringsmodeller som per i dag er etablert ved/i tilknytning til private og statlige barnevernsinstitusjoner, både på grunnskole og videregående skole
- Drøfte og beskrive hva som kjennetegner innhold og kvalitet i eksisterende tilbud

¹ Utdanningsdirektoratet (2014). *Retten til opplæring i barnevern- og helseinstitusjon, og i hjemmet ved langvarig sykdom*. Rundskriv Udir-6-2014.

² Riksrevisjonen (2012). *Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2012*. Dokument 1 (2013-2014).

³ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Skolerapport – Hvordan bedre skolerresultatene og utdanningssituasjonen for barn og unge i barnevernet*.

⁴ Utdanningsdirektoratet (2014). *Retten til opplæring i barnevern- og helseinstitusjon, og i hjemmet ved langvarig sykdom*. Rundskriv Udir-6-2014.

⁵ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Skolerapport – Hvordan bedre skolerresultatene og utdanningssituasjonen for barn og unge i barnevernet*.

⁶ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Melderutiner*.

⁷ Barne-, ungdoms- og familieetaten (2014). *Mestring på skolen er viktig for å mestre livet*.

Vi understreker at dette ikke er en representativ eller generaliserbar kartlegging av forekomst eller utbredelse av ulike opplæringstilbud, men snarere en undersøkelse hvor vi søker å gi et bilde av hvordan ulike tilbud organiseres per i dag, og hva som kjennetegner disse.

1.2.1 Metodisk tilnærming

Datagrunnlaget i rapporten baserer seg hovedsakelig på informasjon innhentet gjennom semi-strukturerte, kvalitative intervjuer, utført i tidsperioden februar-mars 2015. Gjennomføringen av intervjuene ble delt opp i to faser. Innledningsvis ble regionale barnevernmyndigheter i Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) intervjuet, ved regiondirektør og/eller skoleansvarlig i hver region. I tillegg ble representanter fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet intervjuet i denne innledende fasen.

I datainnsamlingens fase to ble det gjennomført intervjuer med et utvalg aktører fordelt på de fem regionene i Bufetat. Skoleansvarlig, leder og/eller enhetsleder ved ulike typer barneverninstitusjoner, representanter fra kommunalt barnevern, representanter fra fylkeskommunen, og rektor, lærere og/eller rådgivere ved kommunale grunnskoler, private institusjonsskoler og videregående skoler er blitt intervjuet. Det er blitt lagt vekt på å oppnå en spredning når det gjelder ulike typer institusjoner (akutt-/langtidsplassering, private/statlige/kommunale).

Det er totalt gjennomført 48 intervjuer. Tabell 1.1 viser en oversikt over antall intervjuer og type informanter som inngår i kartleggingen.

Tabell 1.1. Oversikt over informanter og gjennomførte intervjuer

Aktør	Antall intervjuer
Sentrale myndigheter	4
Regionale barnevernmyndigheter (Bufetat)	9
Barneverninstitusjoner (skoleansvarlig/leder/enhetsleder)	16
Fylkeskommuner	8
Skoler (lærere/rektor/rådgivere)	5
Kommunalt barnevern	6
Totalt	48

Intervjuene er utført over telefon for å kunne gjennomføre et større antall intervjuer innenfor prosjektets rammer. Før gjennomføringen av intervjuene ble det utviklet en semistrukturert intervjuguide med spørsmål som til sammen dekker de sentrale problemstillingene i kartleggingen. Semistrukturerte intervjuer innebærer, i motsetning til strukturerte intervjuer, at spørsmålene tilpasses intervjuobjektene underveis. Dette er en fordel der man ønsker å gå i dybden og kartlegge lite kjente fenomener. Gjennom semistrukturerte kvalitative intervjuer fikk vi anledning til å stille oppfølgende spørsmål til informanten underveis, for å få en enda dypere forståelse for tematikken.

I tillegg til intervjuer er det gjennomgått sentrale dokumenter som rettskilder, rundskriv, tidligere evalueringer og forskning. Dette har vært viktig for å forstå rammene ulike aktører operer under, hvilke ansvarsområder som ligger til de ulike nivåene, og hvilke regler og retningslinjer som eksisterer. Det er også innhentet noe statistikk om barneverntjenesten, i hovedsak fra Statistisk Sentralbyrå (SSB).

Rambøll har i perioden oktober 2014-februar 2015 også gjennomført et oppdrag for Barne-, ungdoms og familiedirektoratet, med formål å kartlegge holdninger til skolegang for barn og unge med tiltak fra barnevernet. Denne kartleggingen skal benyttes i arbeidet med å styrke samarbeidet mellom skole og barnevern for å sikre at flere barn med tiltak fra barnevernet fullfører og består skolegang, og slik sett styrker sine forutsetninger for å delta i arbeids- og samfunnsniv. For

Å kartlegge holdninger blant ansatte i skole⁸ og barnevern⁹ har, har det blitt gjennomført en kvantitativ spørreundersøkelse i disse målgruppene. Datainnsamlingen har generert tilfeldige utvalg av målgruppene i barnevern og skole, og resultatene kan dermed generaliseres til populasjonen ansatte i barnevern og ansatte i skolen med ansvar for oppfølgingen av elever med tiltak fra barnevernet. Spørreundersøkelsen ble besvart av totalt 5526 respondenter, hvorav 1572 kommer fra barnevernet og 3954 fra skole. 3694 av disse var skoleansatte med et direkte ansvar for opplæring av barn og unge med tiltak fra barnevernet. Det er vurderingene fra denne gruppen som blir gjengitt i denne rapporten, sammen med vurderinger blant de barnevernansatte.

Ettersom denne kartleggingen er en kvantitativ breddeundersøkelse, vurderer vi at data herfra kan fungere som et verdifullt supplement til de kvalitative funnene som blir presentert i denne rapporten. Bruken av disse funnene i denne rapporten har blitt godkjent av Barne-, ungdoms og familiedirektoratet.

Den metodiske fremgangsmåten har hatt fokus på å oppnå god reliabilitet og validitet i alle ledd. Til sammen vurderer Rambøll at informasjonstilgangen gir et godt grunnlag for å besvare kartleggingens problemstillinger.

1.3 Leserveiledning

Rapporten er videre strukturert på følgende måte:

- I **kapittel 2** beskrives den overordnede organiseringen av barnevernet i Norge, herunder en redegjørelse for ulike type barneverninstitusjoner
- I **kapittel 3** beskrives den lovfestede ansvars- og rollefordelingen mellom aktørene som er involvert i arbeidet med å sikre barn og unge som bor på barneverninstitusjon et godt opplæringstilbud, og kartleggingens funn om hvordan dette fungerer i praksis
- I **kapittel 4** rettes fokuset mot holdningene som råder blant ansatte i skole- og barnevernssektoren, knyttet til hvilke forventninger om skolegang som stilles til barn og unge med tiltak fra barnevernet
- I **kapittel 5** beskrives kartleggingens funn om organisering og innhold i opplæringstilbudet til barn og unge som bor på barneverninstitusjoner
- I **kapittel 6** drøftes kartleggingens hovedproblemstillinger om hvilke undervisningsmodeller som per i dag er etablert, og hva som kjennetegner innhold og kvalitet i eksisterende tilbud til barn og unge i barnevernsinstitusjoner

⁸ Ansatte i skolen refererer her til lærere og assistenter med ansvar for opplæringen til elever med tiltak fra barnevernet i grunnskole og videregående skole.

⁹ Dette inkluderer ansatte og ledere i statlig, kommunalt og privat barnevern.

2. SITUASJONSBSKRIVELSE

Barnevernet i Norge er organisert i flere nivåer, og både kommunen og staten har ansvar og oppgaver innenfor barnevernet. Den kommunale barneverntjenesten skal blant annet foreta undersøkelser, treffe vedtak etter loven og iverksette og følge opp tiltak. Statens ansvar på barnevernområdet er delt mellom Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet (BLD), Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat), Fylkesmannen og fylkesnemnda for sosiale saker¹⁰.

Bufetat består av fem regionale barnevernmyndigheter¹¹ og den sentrale barnevernmyndigheten Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). De regionale barnevernmyndighetene skal blant annet bistå den kommunale barneverntjenesten med plassering av barn utenfor hjemmet. I tillegg har Bufetat og Bufdir et overordnet ansvar for alle barneverninstitusjoner i landet¹².

Dette kapittelet har til hensikt å redegjøre for de ulike typene barnevernsinstitusjoner som finnes, og gi en overordnet beskrivelse av barn som bor på barneverninstitusjoner i dag.

2.1 Barnevernsinstitusjoner i Norge

Det fins ulike typer barnevernsinstitusjoner i Norge¹³. Både eierskapsform, størrelse, og målgruppe varierer.

Barnevernsinstitusjonene blir drevet av det offentlige (statlig gjennom Bufetat og kommunene), ideelle organisasjoner og andre private aktører¹⁴. På Bufetat sine hjemmesider er det oppgitt 76 statlige barnevernsinstitusjoner og 69 private institusjoner. I mange tilfeller omfatter en institusjon mange avdelinger, slik som for eksempel den private institusjonen *Aleris unglyan og BOI region øst* omfatter 20 ulike enheter og den statlige institusjonen *Kasa omsorgssenter* omfatter fem ulike avdelinger. På landsbasis er det sjeldent med kommunale barneverninstitusjoner, og 14 av de totalt 16 kommunale barneverninstitusjonene tilhører Oslo kommune¹⁵. Tabell 2 gir en oversikt over antall plasser i godkjente barnevernsinstitusjoner i Norge, fordelt etter type eierskap.

Tabell 2.1. Antall plasser i godkjente barnevernsinstitusjoner i Norge, fordelt etter type eierskap, 2009-2013. (Kilde: SSB)

	2009	2010	2011	2012	2013
Alle eierskap	1868	1937	1924	1759	1745
Offentlige	826	917	868	794	743
Privat, ideelle	372	387	419	369	377
Andre private	670	633	637	596	625

Slik tabell 2.1 viser, var det til sammen 1745 godkjente og kvalitetssikrede plasser i barnevernsinstitusjoner i Norge i 2013. Av disse var 743 plasser i offentlige (statlige + kommunale) barnevernsinstitusjoner og 1002 var i private barnevernsinstitusjoner (ideelle + andre private). Forholdet mellom godkjente plasser i offentlige og private institusjoner har vært relativt stabilt de siste fem årene.¹⁶

¹⁰ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Ansvarsfordeling*.

¹¹ Region Nord: Nordland, Troms og Finnmark, Region Midt Norge: Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag, Region Vest: Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane, Region Sør: Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder, Region Øst: Østfold, Akershus, Hedmark og Oppland.

¹² Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Ansvarsfordeling*.

¹³ Oversikt over alle barnevernsinstitusjonene i Norge finnes på Bufetat sine hjemmesider: <http://www2.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Barnevern/InstitusjonslisteAug2014.pdf>

¹⁴ Barne-, ungdoms- og familieetaten (2014). *Om barnevernsinstitusjoner i Norge*.

¹⁵ Barne-, ungdoms- og familieetaten (2014). *Godkjente/kvalitetssikrede barnevernsinstitusjoner*.

¹⁶ Statistisk sentralbyrå (2014). *Barnevernsinstitusjoner, 2013*.

Uavhengig av eierskapsform er det Bufetat som har det overordnede ansvaret for etablering og drift av institusjonene, og etaten har også ansvaret for å kvalitetssikre alle barneverninstitusjoner, både private og offentlige.

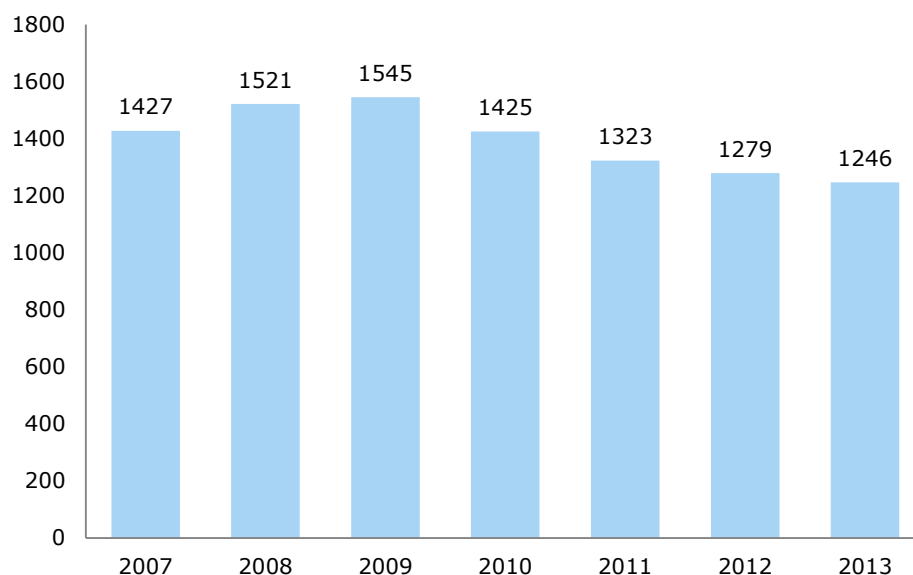
Målgruppe og tjenestetilbud ved de ulike barneverninstitusjonene varierer. Noen av barneverninstitusjonene er innrettet for barn og ungdommer med alvorlige atferdsproblemer, mens andre er for ungdom som av ulike årsaker ikke kan bo hjemme hos foreldrene eller i fosterhjem. Flertallet av institusjonene er innrettet spesielt mot ungdom, da barn under 12 år som oftest blir plassert i fosterhjem. Noen av institusjonene tilbyr korttidsopphold, mens andre er utformet for lengre opphold. Akutt- og utredningsinstitusjoner er for eksempel for korttidsopphold hvor barnet blir plassert midlertidig i forbindelse med en krise, for å finne ut hva som er best for barnet på lengre sikt.¹⁷

2.1.1 Utvikling i barneverntjenesten

Den største andelen av plasseringer på barneverninstitusjoner er omsorgsplasseringer. Totalt var det 1246 barn og unge plassert i barneverninstitusjoner ved utgangen av 2013. Av disse var 44 prosent jenter og 14 prosent under 13 år. Fordelingen på kjønn og alder har holdt seg relativt stabil gjennom årene¹⁸.

Figur 2.1 viser antall barn i barneverninstitusjoner i Norge i perioden 2007-2013.

Figur 2.1. Antall barn i barneverninstitusjoner i Norge, 2007-2013. (Kilde: SSB)

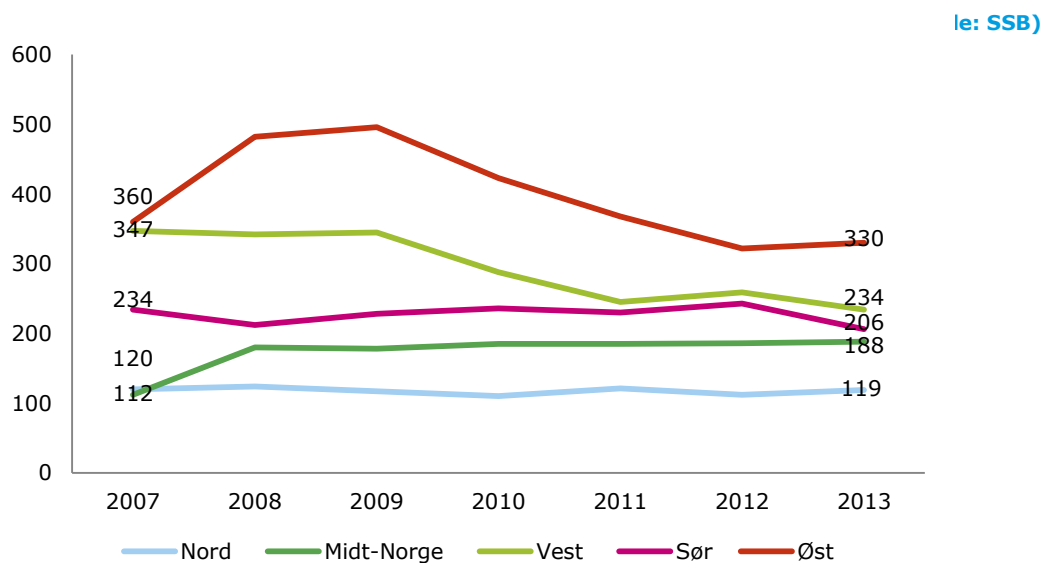
Slik figur 2.1 viser har det vært en reduksjon i antall barn i barneverninstitusjon i Norge siden 2009. Fra midten av 1990-tallet til 2009 var det imidlertid en markant økning i antall barn i barneverninstitusjoner: i 1995 var det i underkant av 800 barn i barneverninstitusjoner i Norge.¹⁹

Figur 2.2 viser utviklingen i antall barn i barneverninstitusjoner i de fem barnevernsregionene i Norge, i perioden 2007-2013.

¹⁷ Barne-, ungdoms- og familieetaten (2014). *Om barneverninstitusjoner i Norge*.

¹⁸ Statistisk sentralbyrå (2014). *Barneverninstitusjoner, 2013*.

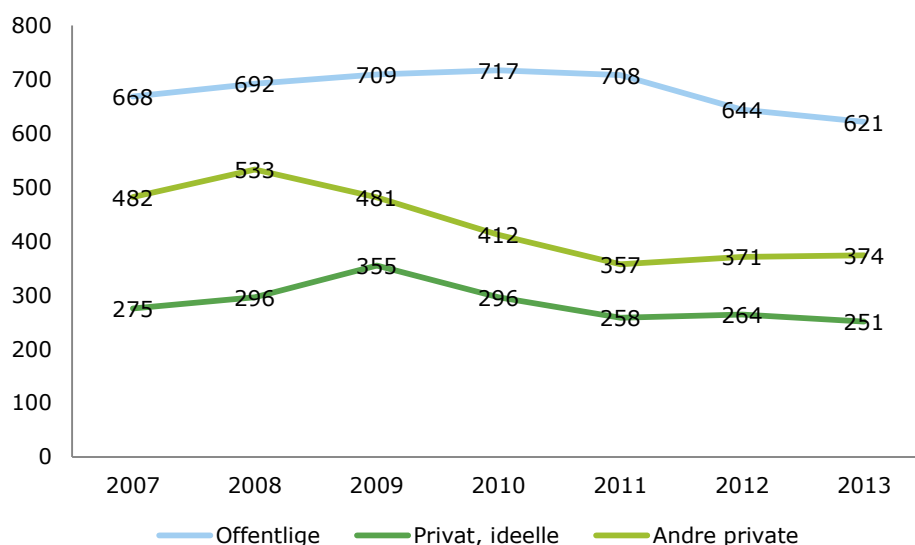
¹⁹ Se figur 4 i Barne-, ungdoms- og familieetaten (2014). *Tall og fakta og barne- og ungdomsvern – Statistikk for fosterhjem, institusjoner og hjelpetiltak*.

Slik figur 2.2 illustrerer skiller region Øst seg ut ved å ha størst antall barn på barneverninstitusjon gjennom hele perioden, mens region Nord har færrest barn på institusjon.

Figur 2.3 viser antall barn i barnevernsinstitusjoner fordelt på type eier, i perioden 2007-2013.

Figur 2.3. Antall barn i barnevernsinstitusjoner fordelt på type eier, 2007-2013. (Kilde: SSB)

Slik figur 2.3 illustrerer er det omtrent like mange barn og unge plassert i offentlige barnevernsinstitusjoner (621 i 2013) som i private barnevernsinstitusjoner (374+251=625 i 2013). Reduksjonen i antall barn har skjedd både i de offentlige, de private-ideelle og i andre private barnevernsinstitusjoner.

2.2 Opplæring i barnevernsinstitusjoner

En undersøkelse fra NOVA²⁰ viser at unge med bakgrunn fra barnevernet har generelt lavere utdanning, tjener mindre, og flere tilhørende denne gruppen ender opp som arbeidsledige, enn det som er tilfelle for den øvrige befolkningen. Blant barnevernsbarna er det de som har vært på

²⁰ Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) (2013). *Skoleresultater og utdanningssituasjon for barn i barnevernet – en kunnskapsoversikt*. NOVA notat 4/2013.

institusjon som gjennomgående har lavest utdanning²¹. Det er flere grunner til dette, men det en av grunnene er at barn og unge som har vært og er tilknyttet barnevernet er særlig sårbare fordi de som regel har med seg en større problembelastning enn andre. Mange flyttinger og manglende stabilitet, i tillegg til at mange ofte har traumatiske historier som virker belastende, har en negativ innvirkning på skolegang og skoleresultater.

Samtidig fremkommer det blant annet av Riksrevisjonens revisjon²² at opplæringstilbudet som gis til barn i barnevernsinstitusjoner ikke er tilfredsstillende. I motsetning til hva forskning anbefaler får barn i barnevernet i stor grad opplæring adskilt fra andre barn, kvaliteten på tilbudet er for dårlig og barna får ikke god nok oppfølging i skolearbeidet fra institusjonens side. Videre er Riksrevisjonen kritisk til at departementet i *forskrift om krav til kvalitet i internkontroll i barnevernsinstitusjoner* ikke har fastsatt kvalitative krav til opplæringstilbud, og at særskilte krav til skole og opplæring bare omtales i forbindelse med nærhet til skole og lokaliteter. Undersøkelsen viser også at ansatte i Bufetat har ulik forståelse av sin rolle og oppfølgingsansvar og at det er (betydelige) kulturforskjeller internt i Bufetat når det gjelder syn på hvorvidt barn i barnevernsinstitusjoner skal følge ordinær skolegang. I rapporten skrives det blant annet at «*det er store forskjeller mellom enhetene i Barne-, ungdoms- og familieetaten i hvor stor vekt som legges på skolen som sosialisering- og integreringsarena for barn i barnevernsinstitusjoner. Enkelte steder arbeides det aktivt med å styrke barnas skoleprestasjoner og integrering i klassemiljøet, mens det andre steder har utviklet seg en praksis som ikke er faglig tilfredsstillende*»²³. Riksrevisjonens rapport viser også til Fylkesmannens landsomfattende tilsyn i 2009 som viste at samarbeidet mellom tjenester for utsatte barn og unge ikke fungerer bra. At samarbeidet mellom barnevern, institusjoner og andre instanser i mange tilfeller ikke fungerer optimalt blir også bekreftet av NOVAs rapport²⁴.

I tillegg til at selve utdanningstilbudet er for dårlig, benytter barn i barnevernet i mindre grad enn den øvrige befolkningen, seg av det opplæringstilbudet de har fått. Barn i barnevernet ender dermed opp med lavere utdanning enn befolkningen for øvrig. Andre undersøkelser viser hvordan skoleerfaringene til barnevernsbarn ofte er preget av mistriksel og mistilpasning.²⁵

Det er en generell enighet om at det er viktig å fokusere på utdanning til barnevernsbarn, både for de som har utfordringer på skolen, og de som ikke har det. NOVAs forskningsgjennomgang viser at de fleste tiltak rettet mot denne gruppen har positiv effekt, men at det er vanskelig å si noe om årsakssammenhenger, fordi det sjelden er snakk om enveis og isolerbare årsaksforhold. Mye tyder imidlertid på at det er viktigere at oppmerksomheten rettes mot barn og unges behov for støtte til skolearbeidet, enn akkurat hvordan dette skjer.²⁶ I forlengelsen av dette etterlyser Bufdir en «*systematisk og langsiktig innsats for å skape holdnings- og handlingsendringer i barnevern og skole*».²⁷

²¹ Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) (2013). *Skoleresultater og utdanningssituasjon for barn i barnevernet – en kunnskapsoversikt*. NOVA notat 4/2013.

²²Riksrevisjonen (2012). *Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2012*. Dokument 1 (2013-2014).

²³ Ibid.

²⁴ Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) (2013). *Skoleresultater og utdanningssituasjon for barn i barnevernet – en kunnskapsoversikt*. NOVA notat 4/2013.

²⁵ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Skolerapport – Hvordan bedre skoleresultatene og utdanningssituasjonen for barn og unge i barnevernet*.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

3. AKTØRER, ROLLER, ANSVAR OG SAMARBEID

I dette kapittelet beskrives den lovfestede rolle- og ansvarsfordelingen mellom aktørene som er involvert i arbeidet med å sikre barn og unge som bor på barneverninstitusjon et godt opplæringstilbud. I tillegg presenteres kartleggingens funn om hvordan dette fungerer i praksis.

3.1 Aktørenes roller og ansvarsområder

Ansvar for opplæringstilbudet til barn og unge både i og utenfor barnevernet er fordelt mellom flere aktører og regulert etter flere lover og forskrifter. Det overordnede ansvaret for at barn i barnevernsinstitusjoner skal ha et fullverdig opplæringstilbud er delt mellom Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) og Kunnskapsdepartementet (KD). Videre er det fylkeskommunene som har fått delegert ansvaret for å gi barna et opplæringstilbud. BLD ved Bufetat har ansvar for å påse at det er kvalitet i institusjonene, og at barn som bor i barnevernsinstitusjoner får rettighetene sine ivaretatt, herunder retten til skolegang²⁸.

Barn og unge blir plassert i institusjon med hjemmel i *Lov om barnevernstjenester*²⁹ (heretter Barnevernloven), og det er barnevernstjenesten hjemkommunen til barnet som har ansvar for selve plasseringen. Barn og unge som bor i barnevernsinstitusjoner beholder uavkortet sine rettigheter etter *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa*³⁰ (heretter Opplæringsloven) med forskrifter mens de bor på institusjon.

Både fylkeskommune, statlig barnevern, og kommuner (både ved kommunal barneverntjeneste og som skoleeier) har ansvar for å sørge for at barn i barnevernsinstitusjoner får det opplæringstilbudet de har krav på.

3.1.1 Fylkeskommunen

Opplæringslovens § 13-2 slår fast at det er fylkeskommunen der barnevernsinstitusjonen ligger som er faglig, juridisk og økonomisk ansvarlig for at barna og ungdommene som bor på barnevernsinstitusjon får oppfylt sine rettigheter etter Opplæringsloven³¹. Barnet må fysisk bo på institusjonen for at fylkeskommunen skal ha ansvaret for skole- og opplæringstilbudet etter Opplæringsloven. Barn som har tilknytning til en statlig eller privat institusjon, men som bor i fosterhjem, faller med andre ord ikke inn under fylkeskommunens ansvar³².

Fylkeskommunen er pliktig til å oppfylle de rettighetene barn som bor på barnevernsinstitusjon har når det gjelder:

- Grunnskoleopplæring
- Videregående opplæring
- Spesialpedagogisk hjelp³³

Hvis barn som blir plassert på institusjon fortsetter på sin opprinnelige skole, eller begynner på en skole i nærheten av institusjonen, må fylkeskommunen inngå et samarbeid ved skriftlige avtaler med de aktuelle kommunene vedrørende det konkrete opplæringstilbudet. Dette vil i så fall innebære en delegering av det praktiske opplæringsansvaret fra fylkeskommunen til kommunen.

²⁸ Riksrevisjonen (2012). *Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2012*. Dokument 1 (2013-2014).

²⁹ *Lov om barneverntjenester (barnevernloven)*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

³⁰ *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)*. Kunnskapsdepartementet.

³¹ Utdanningsdirektoratet (2014). *Retten til opplæring i barnevern- og helseinstitusjon, og i hjemmet ved langvarig sykdom*. Rundskriv Udir-6-2014

³² Ibid.

³³ Ibid.

Fylkeskommunen kan imidlertid ikke ved delegering frasi seg det overordnede ansvaret for at barnas rettigheter etter opplæringsloven oppfylles.³⁴

Fylkeskommunen plikter også å ha en oppfølgingstjeneste for ungdommer som har rett på videregående opplæring, men som ikke benytter seg av denne retten. Oppfølgingstjenesten i fylket skal sørge for at alle ungdommer får tilbud om opplæring, arbeid og andre kompetansehevende tiltak.³⁵

3.1.2 Statlig barnevern ved Bufetat og barnevernsinstitusjoner

Bufetat har ansvaret for etablering og drift av institusjoner, jf. Barnevernloven § 5-1. På vegne av barneverntjenesten skal den institusjon der barnet bor, utøve den daglige omsorg ovenfor barnet. Dette innebærer blant annet at barneverninstitusjonen skal følge opp barnas skole- og opplæringstilbud³⁶. I Bufetats skolerapport fra 2014 ble det fremhevet at barnevernsinstitusjonene bør ha en egen skoleansvarlig som har ansvaret for skole på et systemnivå. Skoleansvarlig på institusjonen skal sørge for at barna som bor på institusjonen får et skoletilbud innen rimelig tid, og at det foreligger rutiner for samarbeid med skole og fylkeskommune for å få dette på plass. Personen skal også sørge for at barnas skolegang blir fulgt opp på daglig basis ved at barnet får leksehjelp etc., og personen skal ha et særlig ansvar for å sikre et godt samarbeid med skolen barnet går på³⁷.

Det presiseres i veileder fra Bufetat at såkalte vesentlige spørsmål, som valg av skole og utdanning, ikke hører under den daglige omsorgen institusjonen skal utøve. Videre understrekes det at institusjonen, som omsorgsansvarlig, må samarbeide med andre instanser barnet trenger bistand fra, for eksempel PP-tjenesten³⁸.

Siden grunnskoleopplæring både er en rett og en plikt for alle barn, jf. Opplæringsloven § 2-1, inkludert barn i barnevernsinstitusjoner, vil barnets omsorgspersoner holdes ansvarlig hvis barnet har langvarig og ikke-godkjent fravær fra opplæringen. Barnevernsinstitusjonen der barnet bor kan med andre ord holdes ansvarlig hvis barnet ikke gjennomfører grunnskolen.

3.1.3 Den kommunale barneverntjenesten

På tross av at det er Fylkeskommunen som har hovedansvaret for opplæringen til barna som bor på barneverninstitusjon, har den kommunale barneverntjenesten et helhetlig og løpende ansvar for å følge opp barna, jf. Barnevernloven § 4-16. Dette innebærer blant annet å følge barnets utvikling og sikre at barnas rettigheter blir ivaretatt. Som et ledd i dette er det kommunale barnevernet blant annet ansvarlig for at det utarbeides en individuell plan for barn med behov for langvarig og koordinerte tiltak eller tjenester, jf. Barnevernloven § 3-2a. Videre fremkommer det av Barnevernloven at barneverntjenesten skal samarbeide om individuell plan med andre instanser barnet mottar tiltak fra. Siden skole og eventuelt tilpasset undervisningsopplegg er en naturlig del av en individuell plan for mange barnevernsbarn, innebærer dette at kommunalt barnevern skal samarbeide med skole, fylkeskommune og PP-tjeneste

I forkant av plassering på institusjon eller flytting mellom institusjoner, er det avgjørende at barnets skole og opplæringstilbud blir hensyntatt. Den kommunale barneverntjenesten som fatter vedtak om plassering, må sørge for at skolemyndighet, i dette tilfellet fylkeskommunen institu-

³⁴ Barne-, ungdoms- og familieetaten (2013). *Oppfølging av skole og opplæring for barn og unge som bor i fosterhjem, institusjon og omsorgssenter – En veileder*.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Skolerapport – Hvordan bedre skoleresultatene og utdanningssituasjonen for barn og unge i barnevernet*.

³⁸ Barne-, ungdoms- og familieetaten (2013). *Oppfølging av skole og opplæring for barn og unge som bor i fosterhjem, institusjon og omsorgssenter – En veileder*.

sjonen ligger i, får melding om at et barn er plassert i en institusjon i kommunen, for å sikre at det settes i gang tiltak for å gi barnet et opplæringstilbud.³⁹

3.1.4 Skole og PP-tjeneste

I tillegg til fylkeskommunen, den kommunale barneverntjenesten, barneverninstitusjonen og det statlige barnevernet, er også flere andre aktører involvert i arbeidet med å sikre at barna får det opplæringstilbudet de har krav på. Hvis barnet går på en ordinær nærscole, enten kommunal grunnskole eller videregående skole, bør skolen bidra til utformingen av individuell plan der dette er aktuelt. I tillegg skal kommunal eller fylkeskommunal PP-tjeneste involveres der det er spørsmål om barnet trenger større tilpasninger til undervisningen enn den tilpasningen av undervisningen som kan skje innenfor rammene av den ordinære undervisningen. I slike tilfeller skal PP-tjenesten gjøre en sakkyndig vurdering som brukes som beslutningsgrunnlag når skoleeier fatter vedtak om spesialundervisning. Hvis det fattes vedtak om spesialundervisning skal det også utarbeides en individuell opplæringsplan (IOP) for eleven. Den individuelle opplæringsplanen skal koordineres med barnets generelle individuelle plan (IP) der dette foreligger. Hvis barnet har vedtak om spesialundervisning og/eller en individuell plan fra sin tidligere skole, kan det fattes et midlertidig vedtak om spesialundervisning, inntil en ny vurdering av PP-tjenesten er på plass.

3.2 Samarbeid og rolle- og ansvarsfordeling mellom aktørene med ansvar for opplæring

En tydelig forståelse og bevissthet om aktørenes formelle roller og ansvarsområder er en viktig forutsetning for at samarbeidet mellom de respektive aktørene skal fungere til det beste for barn og unge i barnevernsinstitusjoner som skal motta opplæring. Denne kartleggingen viser at aktørenes lovfestede roller og ansvarsområder følges opp og utøves på ulike måter.

3.2.1 Fylkeskommunens overordnede ansvar er godt kjent, men utøves ulikt

At fylkeskommunen har ansvaret for å gi barna et opplæringstilbud er noe alle informantene i kartleggingen er klar over og fremhever i intervjuene. Det varierer imidlertid hvordan fylkeskommunen er organisert med tanke på å ivareta dette ansvaret. Mens noen fylkeskommuner har lagt ansvaret til den ordinære opplæringsavdelingen i fylkeskommunen, har andre fylkeskommuner opprettet egne SMI-skoler som ivaretar dette ansvaret. I tillegg til å tilby et spesialtilpasset undervisningsopplegg til barn det vurderes at har behov for dette, har mange av disse skolene også det administrative og koordinerende ansvaret for at barnevernsbarn i fylket får det opplæringstilbudet de har krav på. Den fylkeskommunale SMI-skolen vil i slike tilfeller også kunne vurdere om barnet har best av å gå på et spesialtilpasset opplegg i egen regi, eller om barnet har best av å gå på en ordinær, kommunal grunnskole. Hvis det vurderes at ordinær kommunal grunnskole er det beste alternativet, har den fylkeskommunale SMI-skolen ansvaret for å få på plass avtale med kommunen og innhente de nødvendige papirer fra barneverntjenesten, barnets tidligere skole, PP-tjeneste, og eventuelt andre involverte aktører.

En stor andel av informantene fra barnevernsinstitusjoner i fylker der det eksisterer fylkeskommunale SMI-skoler, opplever dette tilbudet som svært godt. For det første er mange av informantene fornøyde med utøvelsen av den administrative rollen skolen har når det gjelder å koordinere og involvere de andre aktørene og tjenestene. Informantene opplever at det er positivt at det er én definert instans som sitter på fylkeskommunens ansvar når det gjelder å sørge for at barna får et tilstrekkelig opplæringstilbud. Det virker som skolene i mange tilfeller har tydelige og klare rutiner for å innhente diverse papirer og dokumenter fra tidligere skole, og et tett samarbeid med fylkeskommunal eller kommunal PP-tjeneste. Skolen oppleves i mange tilfeller å inneha god spesialkompetanse på barnevernsbarn, noe institusjonene opplever som positivt og som gjør at samarbeidet mellom institusjon og fylkeskommunen fungerer bra. På bakgrunn av intervjuene som er gjort i denne kartleggingen kan det virke som det er et tettere samarbeid mellom institu-

³⁹ Barne-, ungdoms- og familieetaten (2013). *Oppfølging av skole og opplæring for barn og unge som bor i fosterhjem, institusjon og omsorgssenter – En veileder.*

sjon og fylkeskommune i de fylkene ansvaret for å gi barna et opplæringstilbud er lagt til en egen fylkeskommunal SMI-skole, sammenlignet med fylkene der det ikke er opprettet en slik instans.

3.2.2 Samarbeidsavtaler og veiledere for samarbeid

I mange fylker har det blitt utarbeidet veiledere for samarbeid mellom barnevern og skole. Veilederne blir i flere tilfeller referert til av informantene i kartleggingen som nyttige og viktige i forbindelse med å tydeliggjøre rolleavklaringen mellom de ulike aktørene. Det fremkommer gjennom intervjuene at det tidligere har vært et savn og til dels forvirring rundt hvem som har hatt ansvar for hva, og hvordan rutiner for samordning og samarbeid skal gjennomføres.

Det varierer imidlertid i hvilken grad veilederne inneholder konkrete rutiner knyttet til samarbeid og ansvarsfordeling. Et eksempel til etterfølgelse i så måte er Hordaland Fylkeskommunes *Handbok for samarbeid mellom barnevern og skole*, hvor oppgavene for alle involverte aktører er presisert både når det gjelder tidspunkt, og hvordan oppgaven skal gjennomføres⁴⁰.

Flere av aktørene vi har intervjuet melder også om at det eksisterer formelle samarbeidsavtaler mellom aktørene. Funn fra kartleggingen indikerer imidlertid at de som sitter med ansvaret for det operative arbeidet i varierende grad kjenner til samarbeidsavtaler, og at veilederne benyttes i liten grad i det daglige arbeidet. Selv om det er viktig å forankre samarbeid og rutineavklaring på ledernivå, virker det derfor som om avtalene mange steder gir begrenset verdi i praksis.

Det fremkommer i intervjuene som er gjennomført i denne kartleggingen at det er til dels store variasjoner når det gjelder i hvilken grad den kommunale barneverntjenesten følger opp barnas skolegang mens de er plassert i institusjon. I enkelte kommuner er det et tett samarbeid mellom kommunal barneverntjeneste, skole og institusjon, blant annet gjennom faste ansvarsgruppemøter, hvor alle aktører er involvert for å sørge for et godt opplæringstilbud til barna. I andre kommuner er den kommunale barneverntjenesten lite involvert når det gjelder å følge opp barnas skolegang, og enkelte steder virker det som om kommunal barneverntjeneste har overlatt alt ansvaret når det gjelder barnas skolegang til fylkeskommune og institusjon. Flere informanter etterlyser at kommunal barneverntjeneste i større grad burde involvere seg når det gjelder å bidra til at barna får det opplæringstilbudet de har krav på. Som det vil redegjøres for i kapittel 5.1 er det også flere informanter som opplever at den kommunale barneverntjenesten ikke tar tilstrekkelig hensyn til barnets skolegang når det blir tatt avgjørelser om flytting til eller mellom institusjoner.

3.2.3 Behov for samordning og samarbeid mellom aktørene

Informantene i denne kartleggingen gir uttrykk for at et godt samarbeid mellom de involverte aktørene, det vil si fylkeskommunen, barnevernsinstitusjonene, kommunal barneverntjeneste, PP-tjeneste og skolene, er en svært viktig forutsetning for at barn og unge som bor i barnevernsinstitusjon skal få et godt opplæringstilbud. Et godt samarbeid vil sørge for at roller, ansvar og prosesser er godt forankret hos de ulike aktørene, og at aktørene får mer og bedre kunnskap om hverandre. Dette innebærer for det første at fylkeskommunen har et bevisst forhold til og tar en aktiv rolle i oppfølgingsansvaret for de barn og unge som bor på institusjon, og at de sørger for å sikre et godt tilbud, med de ressurser som er nødvendige. For skolene innebærer godt samarbeid at de tilrettelegger undervisningen i tråd med de enkeltvedtakene som foreligger, og at de sørger for at tildelte ressurser brukes deretter. Videre er det nødvendig at skolene vet hvilken rolle institusjonene har som foresatte, og at institusjonene blir invitert og inkludert i foreldresamtaler o.l. Institusjonene må på sin side sørge for å ha en skoleansvarlig som er kontaktpunkt opp mot skoler og fylkeskommunene, og som bidrar til å holde den daglige/ukentlige kontakten med skolene som underviser barna og ungdommene de har ansvar for.

⁴⁰ Hordaland Fylkeskommune (2014). *Handbok for samarbeid mellom barnevern og skole – Opplæring for barn og unge i barnevernsinstitusjonar i Hordaland*.

Erfaringer fra denne kartleggingen bekrefter og forsterker inntrykket av at godt og etablert samarbeid mellom særlig skoler og institusjoner er uvurderlig når det gjelder å skape et godt opplæringstilbud til barn og unge som bor på institusjon. De institusjonene og skolene som har fått til et godt samarbeid rapporterer om hyppig kontakt og utveksling av informasjon om blant annet barnets fremdrift, trivsel og måloppnåelse på skolen. Dette danner grunnlag for en felles enighet om tilnærming overfor den enkelte elev, noe som oppleves som avgjørende for et godt opplæringstilbud. Videre vil samarbeid mellom institusjonene og skolene kunne bidra til større grad av kunnskapsoverføring mellom aktørene.

Dersom samarbeidene ikke er godt etablert, kan man i verste fall ende opp med tilfeller hvor den kommunale barneverntjenesten ikke melder fra til fylkeskommunen når det fattes vedtak om flytting av et barn, eller at skolene og institusjonene selv tar beslutninger om å ordne alternative aktivitetstilbud for elevene uten å involvere fylkeskommunen. Andre mulige konsekvenser er at skolene bruker tildelte ressurser til andre arbeidsoppgaver enn det de er ment til.

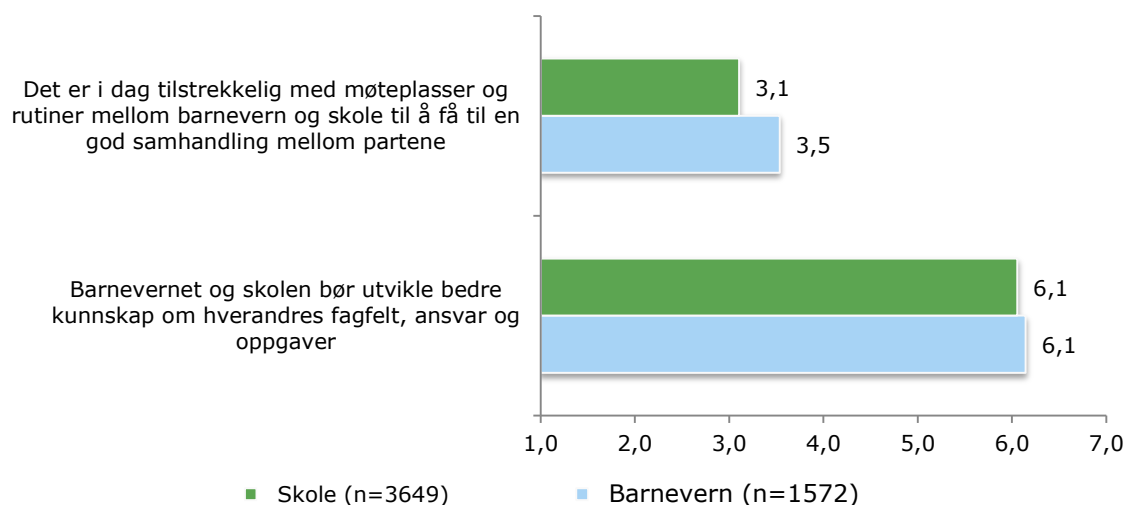
Sitatet nedenfor illustrerer hvordan manglende samarbeid mellom de involverte aktørene kan føre til at barna og ungdommene ender opp med et dårligere opplæringstilbud.

«Utfordringen er at det er dårlig dialog mellom fylkeskommunen og kommunen. Det er mistillit mellom disse aktørene. Det gjør at våre ungdommer kommer for sent inn i et organisert skoletilbud, og i verste fall kan det være snakk om 2-3 måneder før det foreligger et tilbud for barna. Det handler ofte om at de ikke har personell på skolene til å ta seg av disse barna. [...] Kommunen sier de ikke har mulighet til å ansette noen og skylder på fylkeskommunen. Det burde vært en base med personer i fylkeskommunen man kunne brukt når det kommer nye barn. Slik det er nå må de ansette eller få tak i folk når det kommer et nytt barn og da kan det ta alt for lang tid».

3.2.4 Nærmere om samarbeid mellom skole og barnevern: Funn fra holdningsundersøkelse

Som det ble nevnt i kapittel 1, har Rambøll gjennomført en undersøkelse av holdninger til skolegang for barn og unge med tiltak fra barnevernet, på oppdrag for Bufdir. I den undersøkelsen fremgår det at det er en generell enighet på tvers av skole- og barnevernssektoren om «at barnevernet og skolen bør utvikle bedre kunnskap om hverandres fagfelt, ansvar og oppgaver». Dette illustreres i figur 3.1 under.

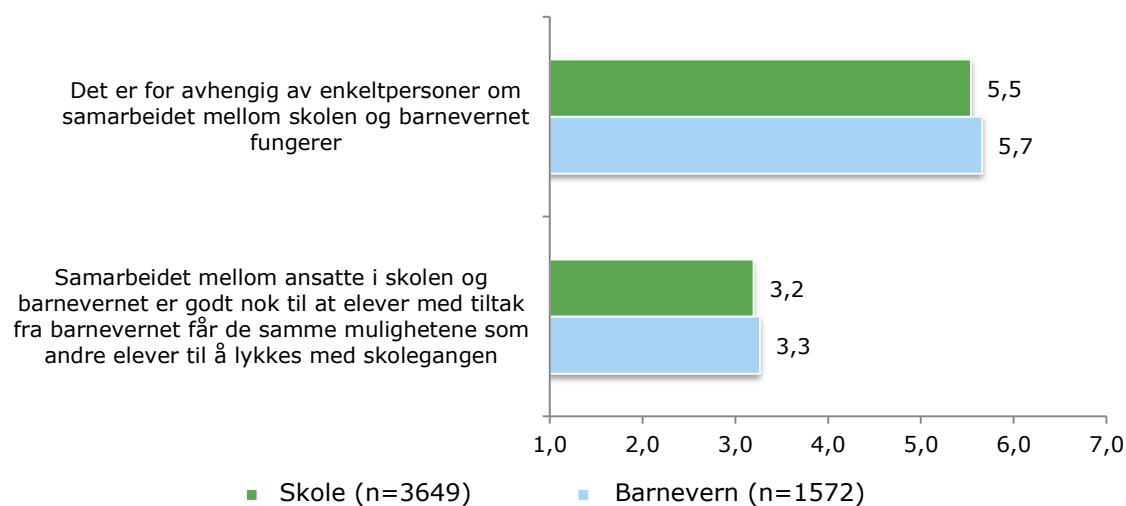
Figur 3.1. Holdninger til møteplasser og utvikling av kjennskap til hverandres fagfelt. Snittskårer 1-7 (1=passer ikke, 7=passer helt med din oppfatning).

Videre viser figuren også at de ansatte i barnevernet er mindre uenig enn ansatte i skolen i påstanden om at «*det i dag er tilstrekkelig med møteplasser og rutiner mellom barnevern og skole til å få til en god samhandling mellom partene*».⁴¹

Figur 3.2 (under) illustrerer holdninger til sårbarheten i samarbeidet mellom barnevern og skole.

Figur 3.2 – Holdninger til sårbarheten i samarbeidet mellom barnevern og skole. Snittskårer 1-7 (1=passer ikke, 7=passer helt med din oppfatning)

Slik figur 3.2 viser, er det bred enighet blant aktørene om at «*det er for avhengig av enkeltpersoner om samarbeidet mellom skolen og barnevernet fungerer*». Videre er respondentene, uavhengig av sektor, noe uenig i påstanden om at «*samarbeidet mellom ansatte i skolen og barnevernet er godt nok til at elever med tiltak fra barnevernet får de samme mulighetene som andre elever til å lykkes med skolegangen*». Dette temaet kommer vi nærmere tilbake til i kapittel 4.

Holdningsundersøkelsen bekrefter med andre ord funnene fra de kvalitative intervjuene om at aktører både i skole og barnevern opplever at samarbeidet kan og bør bli bedre.

3.3 Oppsummering

Det er flere aktører som er involvert når det gjelder å sikre barn i barnevernsinstitusjoner opplæringstilbudet de har krav på. Fylkeskommunen institusjonen ligger i, har etter Opplæringsloven ansvaret for å gi barna et opplæringstilbud. Kommunal barneverntjeneste, barnevernsinstitusjonen og eventuell kommunal grunnskole eller fylkeskommunal grunnskole skal imidlertid også bidra til at barnet får det opplæringstilbudet han/hun har krav på.

Et tett samarbeid mellom alle involverte aktører er en forutsetning for at det lykkes å gi barna et godt tilbud. Per i dag opplever en flertall av aktørene at det ikke samarbeides godt nok om å gi barna et godt opplæringstilbud, og at mye avhenger av enkeltpersoners holdninger og innsats. I den forbindelse fremkommer det gjennom kartleggingen at flere informanter er usikre på ansvars- og rollefordeling mellom de ulike aktørene, og etterlyser en avklaring av dette. Tydelige samarbeidsavtaler med konkretisering av hvilken aktør som skal gjøre hva på hvilket tidspunkt er et viktig hjelpemiddel for å sikre dette. Funn fra holdningsundersøkelsen støtter opp om funnene fra de kvalitative intervjuene når det gjelder behovet for mer og bedre samarbeid mellom skole og barnevern.

⁴¹ Forskjellen (0,4 skalaenheter på en skala fra 1-7) er statistisk signifikant.

Det varierer hvordan fylkeskommunen er organisert når det gjelder å ivareta ansvaret for å gi barnevernsbarn i institusjon et godt opplæringstilbud. I noen fylker er ansvaret lagt til den ordinære opplæringsavdelingen i fylkeskommunen. I andre fylker er det opprettet en egen fylkeskommunal skole (ofte kalt sosialmedisinsk institusjonsskole, SMI-skole)) som har både det administrative og koordinerende ansvaret for å gi barna et tilbud, og også et eget spesialtilbud om undervisning. Flere informanter i fylker der det er opprettet en slik skole opplever det som positivt at det er én definert instans som sitter på det administrative og koordinerende ansvaret. Det letter samarbeid med de andre involverte aktørene, noe som er avgjørende for at barna får et godt opplæringstilbud.

4. HOLDNINGER OG FORVENTNINGER OM SKOLEGANG

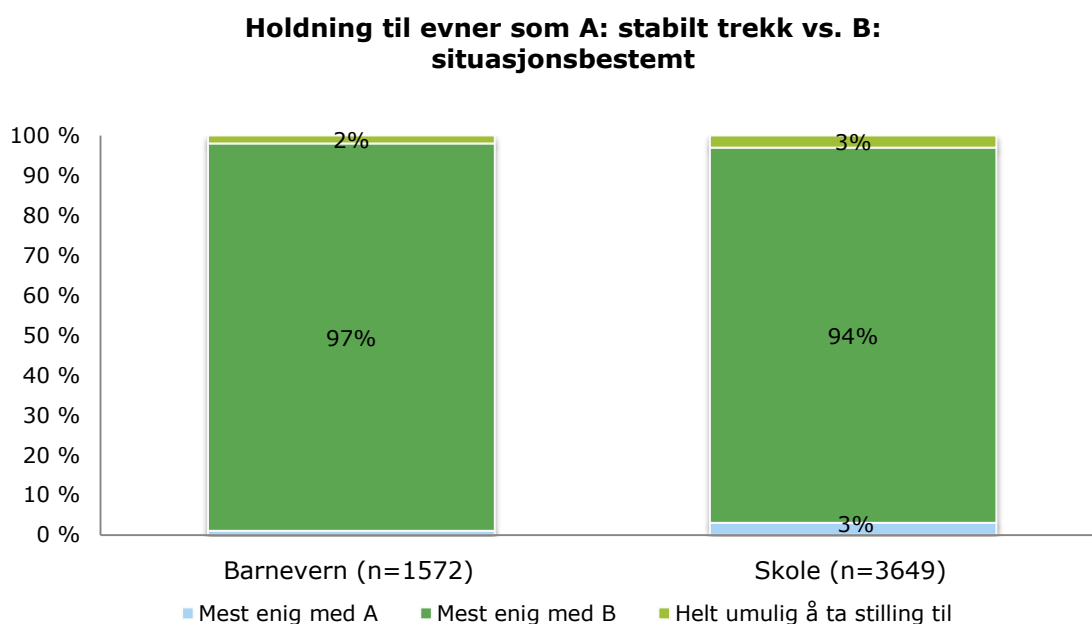
I dette kapittelet ser vi nærmere på holdningene blant ansatte i skole- og barnevernssektoren, knyttet til hvilke forventninger om skolegang som stilles til barn og unge med tiltak fra barnevernet. Holdninger og forventninger er faktorer som kan påvirke hvordan det legges til rette for opplæring for denne målgruppen, hva slags opplæring som tilbys, og hvordan opplæringen følges opp av aktørene som er involvert. På denne måten kan holdninger og forventninger være sentrale forutsetninger for å gi barn og unge i institusjoner et godt opplæringstilbud.

Tidligere forskning tyder på at barnevernsbarn møter lavere forventninger om skoleprestasjoner enn mange andre barn. Intervjuene gjennomført i denne kartleggingen bekrefter i noen grad dette. For å belyse dette ytterligere, gjengir vi i dette kapittelet også funn fra holdningsundersøkelsen blant ansatte i skole og barnevern, som Rambøll har gjennomført på oppdrag for Bufdir.

4.1 Generelle holdninger til skolegang

Undersøkelsen Rambøll har gjennomført for Bufdir viser at aktører i skole og barnevern i stor grad er enige om forutsetningene for å lykkes i norsk skole. Som vi kan lese av figur 4.1 er aktører både i barnevern og skole enige om at skoleresultatene ikke er forutbestemt, men situasjonsbestemt, relasjonelt betinget, og mulig å påvirke (utsagn B).

Figur 4.1. Holdning til generelle forutsetninger for å lykkes i norsk skole

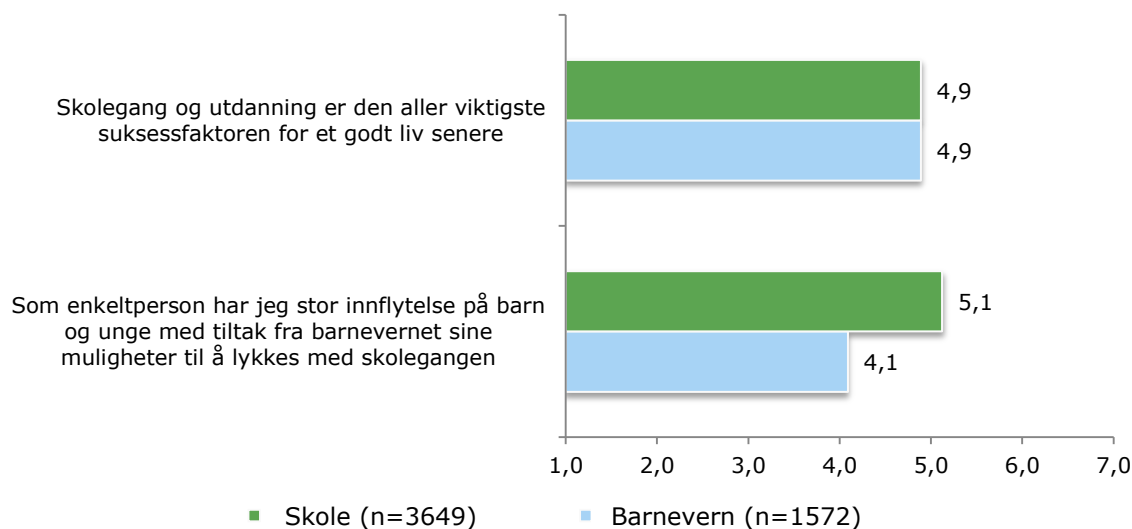
Ordlyd: Person A og person B diskuterer generelle forutsetninger for å lykkes i norsk skole. Hvem er du mest enig med, A eller B?

A sier: «Min erfaring er at evner er et relativt stabilt trekk som det er vanskelig å endre. Skoleresultater er mer eller mindre forutbestemt som følge av arv og bakgrunn.»

B sier: «Min erfaring er at utnyttelsen av en persons evner er situasjonsbestemt, relasjonelt betinget, og dermed mulig å påvirke. Skoleresultater kan i stor grad påvirkes av tilpasset opplæring og egeninnsats.»

Slik figur 4.2 (under) illustrerer, er det også bred enighet på tvers av sektorene om at skolegang og utdanning er den aller viktigste suksessfaktoren for et godt liv senere. Hovedtyngden av besvarelsene er på den positive enden av skalaen, men snittet på ca. 5 innebærer samtidig at en del har moderert seg, og ikke nødvendigvis er helt enig i at skolegang og utdanning er den *aller* viktigste suksessfaktoren, slik utsagnet uttrykker.

Figur 4.2. Holdning til betydningen av skolegang for et godt liv og til ens egen innflytelse. Snittskårer 1-7 (1=passer ikke, 7=passer helt med din oppfatning).

Figur 4.2 viser videre at ansatte i skolesektoren, i vesentlig større grad enn ansatte i barnevernet, mener de har innflytelse på barn og unge med tiltak fra barnevernet sine muligheter til å lykkes med skolegangen.

4.2 Holdninger og forventninger til barn og unge i institusjon

4.2.1 Holdninger blant barnevernsansatte

Flere av informantene, både fra skoler, statlig barneverntjeneste og barnevernsinstitusjoner, opplever at mange i barnevernet har en holdning om at skole ikke er eller bør være det viktigste for denne målgruppen. Dette begrunnes blant annet med at det viktigste for barna er ro og lite utfordringer, og at skole og fokus på læring og prestasjoner er noe som potensielt truer dette.

Følgende sitater fra informanter i barnevernet illustrerer dette poenget.

«Det [var] en overraskende stor grad av «raushet» når det gjaldt å holde barn på institusjon vekk fra skolen. En rådende holdning om at barn skulle roe seg ned, ikke fokusere for mye på skole. Men det er mye å være borte 2-3 uker i slengen fra skolen! Det er store forskjeller mellom institusjoner og avdelinger. Forskjellene handler om ulike holdninger blant ansatte og dette med skole ligger ikke like langt oppe på lista for alle»

«Holdninger er helt sentralt. Det er ikke vanskelig for meg å si at det er noen som jobber med barn og unge i barnevernet som synes de har mer enn nok smerte og vansker i livet til at de skal tvinges på skole i tillegg».

Samtidig er det viktig å understreke at dette gjelder noen av informantene som inngår i kartleggingen. Mange av de som er blitt intervjuet, både i statlig og kommunal barneverntjeneste og ansatte på barneverninstitusjoner, er tydelige på at skole er svært viktig for disse barna og at dette er noe som prioriteres hver eneste dag. Flere informanter viser til at en så normal skolehverdag som mulig kan utgjøre et at få faste holdepunkter i livet for denne gruppen, og noe det derfor er ekstra viktig å holde fast ved.

4.2.2 Holdninger på skolene

Enkelte informanter fra barnevernsektoren oppgir i intervjuene at de opplever at lærere og rektorer på en del skoler ikke håndterer barnevernsbarn på en god måte. Informantene opplever at

skolene viser liten forståelse for barnas utfordringer, liten vilje til å møte barna der de er og tilrettelegge for et godt tilbud. Enkelte informanter oppgir at de opplever at skolene helst vil slippe å ta seg av disse barna. En av grunnene er at mange av barna har ulike former for atferdsproblemer og skolevansker som gjør det til en til dels utfordrende gruppe å jobbe med. I tillegg, og delvis som et resultat av dette, foreligger det mye «ekstraarbeid» både administrativt og i den praktiske undervisningen, knyttet til disse barna.

Flere informanter fra ulike deler av barnevernet etterlyser i denne sammenhengen mer informasjon på skolene om hvordan de kan og bør håndtere disse barna. I mange tilfeller er det snakk om manglende kompetanse hos ansatte i skolen.

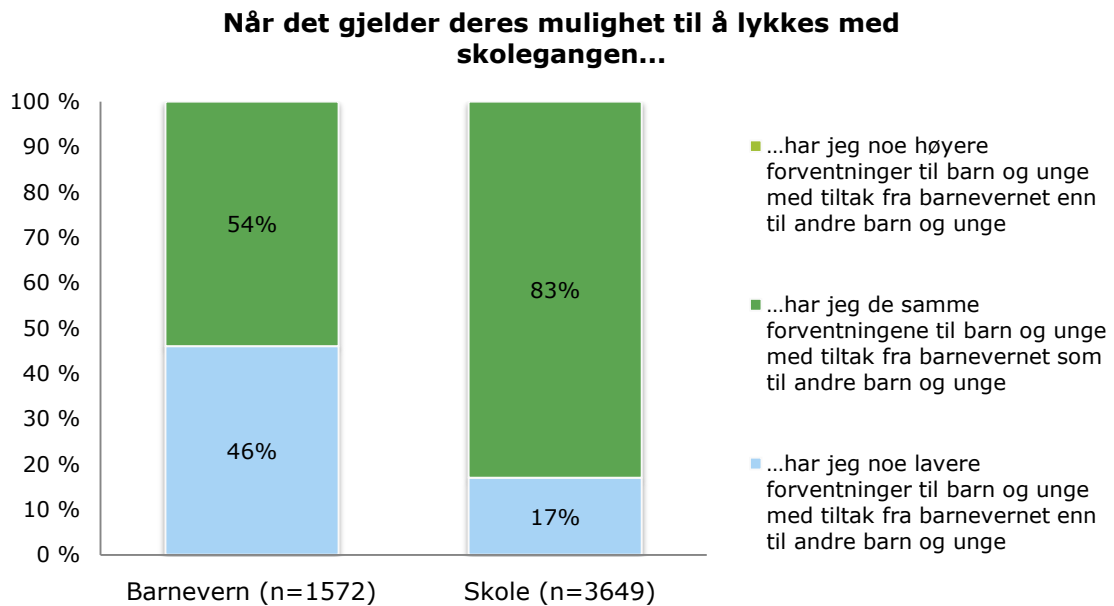
Samtidig som det er viktig at skolene har forståelse for barnas situasjon og eventuell avvikende atferd, understrekes det samtidig av flere informanter at det også er viktig at det settes forventninger til barnas skolegang og skoleprestasjoner. Flere av informantene fra barnevernsinstitusjoner opplever at mange skoler har for lave forventninger til barnas skoleprestasjoner, noe som kan føre til at barna mister motivasjon til å fokusere på skole i det hele tatt. Det er viktig at det settes krav og til dels høye krav til barna så de har noe å strekke seg etter og får en opplevelse av at lærere og andre voksenpersoner tror på dem og forventer noe av dem. Samtidig må dette balanseres så ikke skole blir et nederlag og noe som forbindes med negativitet og endeløse krav.

4.2.3 Nærmere om forventninger til skolegang for barn og unge med tiltak fra barnevernet: Funn fra holdningsundersøkelse

I kartleggingen gjennomført for Bufdir ble det også stilt flere spørsmål for å undersøke respondentenes forventninger til skolegangen for barn og unge med tiltak fra barnevernet. Her kom det frem at respondentene opplevde at forventningene som stilles til barn og unge med tiltak fra barnevernet kan bli for lave, og videre at hvilke forventninger som stilles til denne gruppen barn og unge kan få innvirkning på resultatene som oppnås.

Som vi kan lese av figur 4.3 (under), er det forskjeller mellom sektorene når det gjelder ansattes forventninger til barnevernsbarns muligheter til å lykkes med skolegangen. Ansatte i barnevernet svarer i større grad at de har *lavere* forventninger til at denne gruppen barn og unge skal lykkes med skolegangen, sammenlignet med hva ansatte i skolen gjør. Ansatte i skolen svarer i større grad at de har de *samme* forventningene til denne gruppen barn og unge som til andre elever. Forskjellen mellom ansatte i skolen og barnevernet er statistisk signifikant. Videre er det svært få, uansett sektor, som svarer at de har *høyere* forventninger til barn og unge med tiltak fra barnevernet når det gjelder deres muligheter til å lykkes med skolegangen.

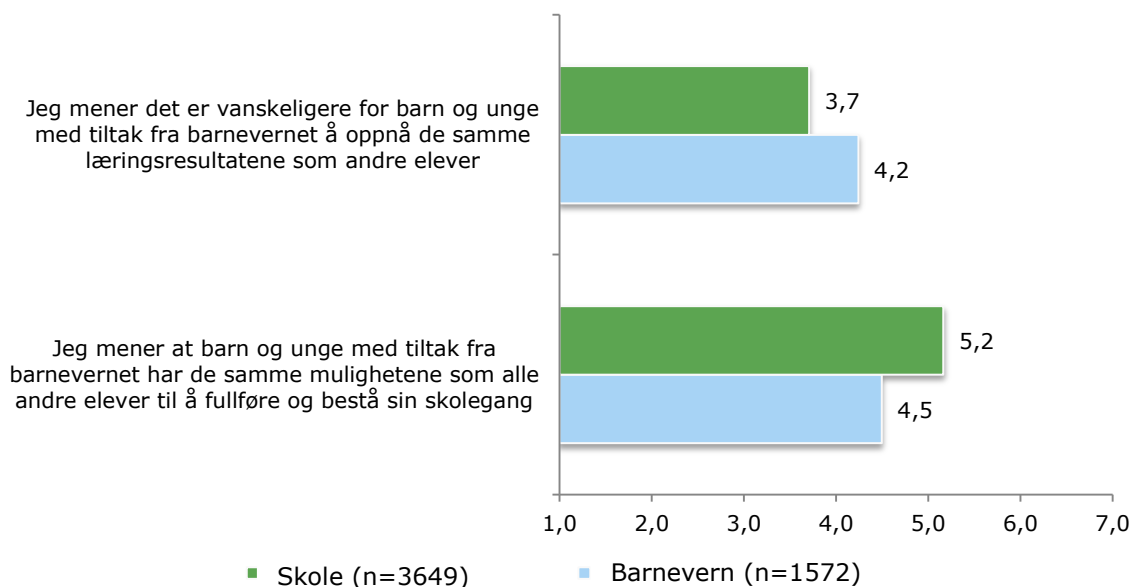
Figur 4.3. Forventninger når det gjelder muligheter til å lykkes med skolegangen. Prosentandeler.

Når det gjelder *forventninger til læringsresultater og fullføring av skolegangen* for barn og unge med tiltak fra barnevernet, er det tydelige forskjeller mellom sektorene. Dette fremkommer av figur 4.4 (under). Ansatte i barnevernet svarer i klart større grad at de mener det er vanskeligere for barn og unge med tiltak fra barnevernet å oppnå de samme læringsresultatene som andre elever, sammenlignet med hva ansatte i skolen gjør. Denne forskjellen er statistisk signifikant.

Av figur 4.4 kan vi også lese at ansatte i skolen i klart større grad enn ansatte i barnevernet, oppgir at de mener at barn og unge med tiltak fra barnevernet har de samme mulighetene som alle andre elever til å fullføre og bestå sin skolegang. Forskjellen er statistisk signifikant.

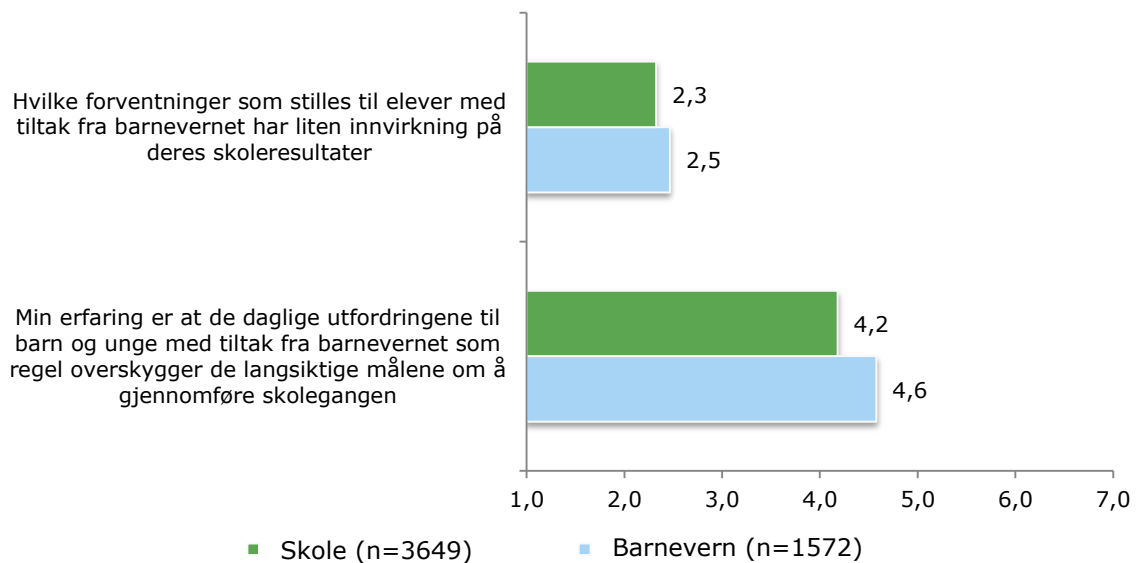
Figur 4.4. Forventninger til læringsresultater og fullføring av skolegangen. Snittskårer 1-7 (1=passer ikke, 7=passer helt med din oppfatning).

Figur 4.5 (under) illustrerer ansattes holdninger til forventningenes betydning.

Når respondentene bes om å ta stilling til utsagnet «*Hvilke forventninger som stilles til elever med tiltak fra barnevernet har liten innvirkning på deres skoleresultater*», finner vi mindre forskjeller i gjennomsnittskårene for de ulike sektorene. Både ansatte i barnevernet og i skolen er gjennomgående uenige i påstanden om at forventninger som stilles til elever med tiltak fra barnevernet har *liten* innvirkning på deres skoleresultater blant respondentene. På en skala fra 1 til 7 (hvor 1 = passer ikke og 7 = passer helt med oppfatningen), svarer ansatte i barnevernet og skole i snitt henholdsvis 2,5 og 2,3 på dette spørsmålet. Forskjellene mellom sektorene er ikke statistisk signifikante her.

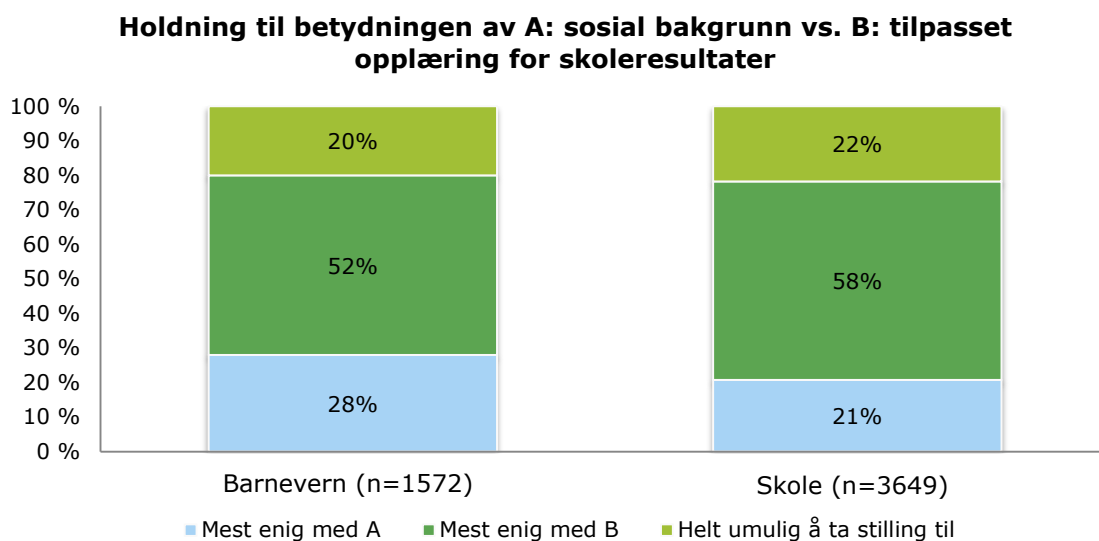
Figur 4.5. Holdning til forventningers innvirkning på skoleresultater, og balansen mellom daglige utfordringer og langsiktige mål. Snittskårer 1-7 (1=passer ikke, 7=passer helt med din oppfatning).

Videre viser figur 4.5 også at ansatte i barnevernet, i større grad enn ansatte i skolen, erfarer at de daglige utfordringene til barn og unge med tiltak fra barnevernet overskygger de langsiktige målene om å gjennomføre skolegangen. Forskjellen mellom ansatte i barnevernet og skolen her statistisk signifikant.

Det neste temaet som ble undersøkt i holdningsundersøkelsen var synspunkter om betydningen av sosial bakgrunn for barn og unge med tiltak fra barnevernet og deres skolegang. Slik figur 4.6 (under) illustrerer, er 52 prosent av respondentene fra barnevernet og 58 prosent av respondentene fra skolesektoren mest enig i påstanden om at «*med tilpasset opplæring og egeninnsats fra eleven kan vi forvente de samme skoleresultater for elever med tiltak fra barnevernet som fra alle andre*» (utsagn til person B). Selv om flertallet av respondentene i begge sektorer er mest enige i påstanden til person B, er det likevel en signifikant større andel respondenter i skolesektoren enn i barnevernet som er mest enig i utsagn B. Tilsvarende er en signifikant større andel av respondenter fra barnevernet mer enige i utsagn A (28 prosent) enn hva respondenter i skolesektoren er (21 prosent). Utsagn A sier at «*elevenes sosiale bakgrunn betyr mest for deres resultater på skolen. Med mindre støtte hjemmefra, kan vi ikke forvente at elever med tiltak fra barnevernet vil oppnå like gode skoleresultater som andre elever.*»

Figur 4.6. Holdninger til viktigheten av sosial bakgrunn vs. tilpasset opplæring og egeninnsats. Prosentandeler.

Ordlyd: Person A og person B diskuterer elever med tiltak fra barnevernet og deres muligheter i norsk skole. Hvem er du mest enig med, A eller B?

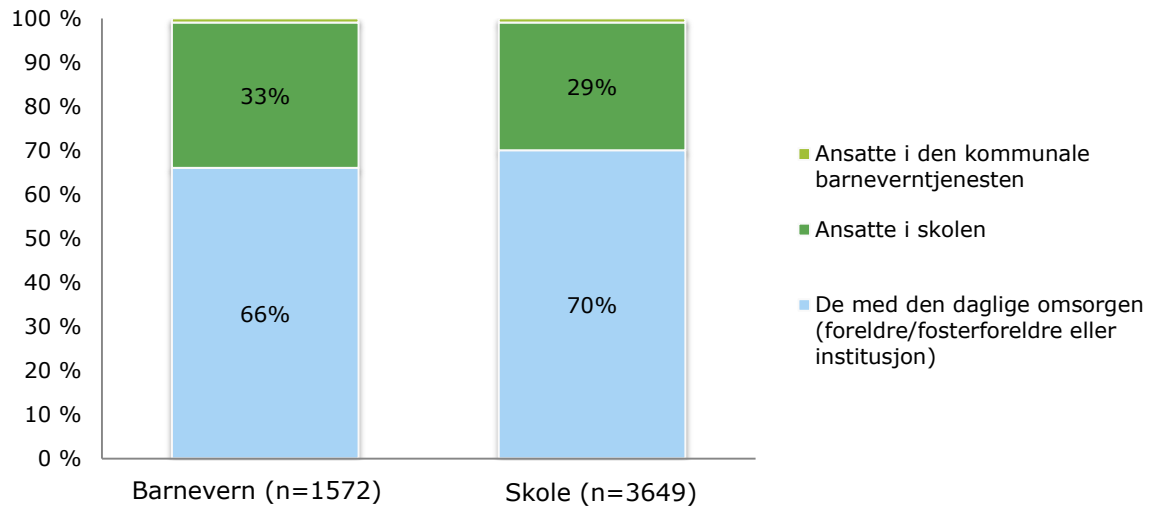
A sier: «Forskning viser at elevenes sosiale bakgrunn betyr mest for deres resultater på skolen. Med mindre støtte hjemmefra, kan vi ikke forvente at elever med tiltak fra barnevernet vil oppnå like gode skoleresultater som andre elever.»

B sier: «Forskning viser også at læreren er den viktigste enkeltfaktoren for elevers læringsutbytte. Med tilpasset opplæring og egeninnsats fra eleven, kan vi forvente de samme skoleresultater for elever med tiltak fra barnevernet som fra alle andre.»

Slik figur 4.7 (under) illustrerer, er det bred enighet på tvers av sektorene om at det er personene med den daglige omsorgen (enten det er foreldre, fosterforeldre eller ansatte i barnevernstiltak) som er mest avgjørende når det gjelder barn og unge med tiltak fra barnevernet sine muligheter til å fullføre og bestå sin skolegang. Det er imidlertid en signifikant større andel av respondentene fra skolesektoren som er enige i dette (70 prosent), sammenlignet med andelen fra barnevernet som svarer det samme (66 prosent). Tilsvarende er en signifikant større andel av respondentene fra barnevernet enige i at det er ansatte i skolen som er mest avgjørende for at barna fullfører skolen (33 prosent), sammenlignet med tilsvarende andel fra skolesektoren (29 prosent).

Figur 4.7. Holdning til ulike gruppers betydning for muligheten til å fullføre og bestå skolegangen. Prosentandeler.

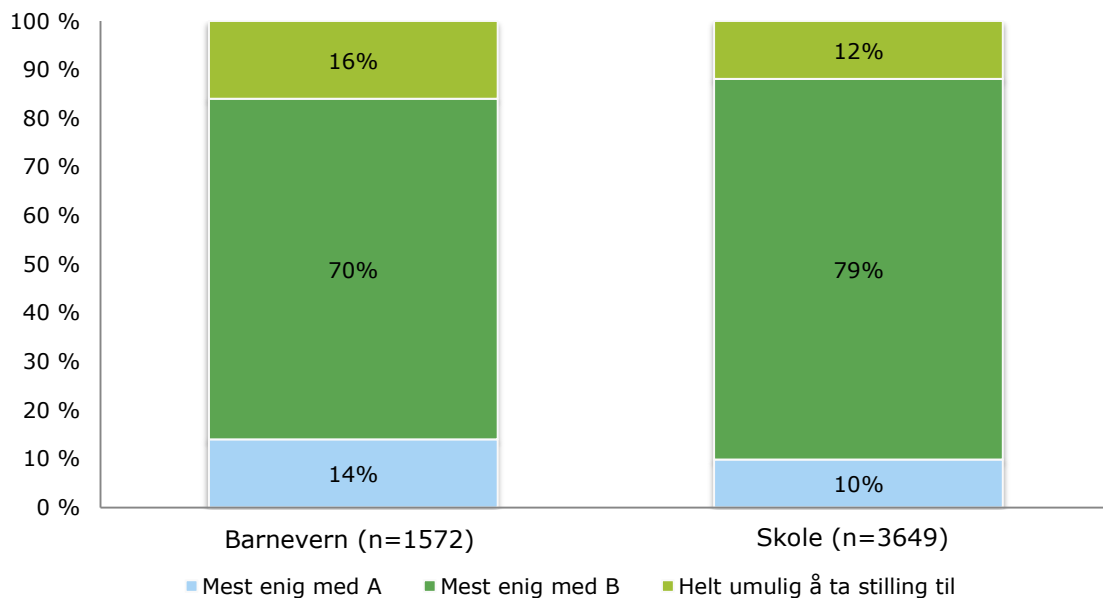
Dersom du måtte velge, hvilken av gruppene under ville du si er mest avgjørende når det gjelder barn og unge med tiltak fra barnevernet sine muligheter til å fullføre og bestå sin skolegang?

Som vi kan lese av figur 4.8 (under) er det bred enighet på tvers av sektorene om at «lave forventninger og lave krav til skolerresultater vil på lang sikt gjøre mer skade enn gagn for barn og unge med tiltak fra barnevernet» (utsagn B). Samtidig er en signifikant større andel av respondentene fra skolesektoren mest enig med utsagn B (mer skade enn gagn) (79 prosent), enn tilsvarende andel respondenter fra barnevernet (70 prosent). Ansatte i barnevernet er signifikant mer enige med utsagn A (ekstra byrde) enn hva ansatte i skolesektoren er.

Figur 4.8. Holdning til belastningen ved for høye forventninger. Prosentandeler.

Person A og person B diskuterer forventninger til skolerresultater for barn og unge med tiltak fra barnevern

Ordlyd: Person A og person B diskuterer forventninger til skoleresultater for barn og unge med tiltak fra barnevernet. Hvem er du mest enig med, A eller B?

A sier: «De med den daglige omsorgen bør ikke belaste barn og unge med tiltak fra barnevernet ved å stille for høye forventninger og krav til deres skoleresultater. Det blir en ekstra byrde for en gruppe barn og unge som har mange bekymringer fra før.».

B sier: «Lave forventninger og lave krav til skoleresultater vil på lang sikt gjøre mer skade enn gevinn for barn og unge med tiltak fra barnevernet. De vil komme til å henge mer etter og få større problemer med tilpasning til voksenlivet senere.»

4.3 Oppsummering

Tidligere forskning tyder på at barnevernsbarn møter lavere forventninger knyttet til skolegang og prestasjoner enn mange andre barn. Datagrunnlaget benyttet i denne kartleggingen bekrefter i noen grad dette. Flere informanter uttrykker selv – eller viser til andre som mener – at skole og fokus på læring og prestasjoner er noe barnevernsbarn i noen grad bør skånes fra. Dette be-
grunnes med at barna ofte har et stort behov for ro i sine omgivelser, og at det er viktig at de befinner seg i situasjoner og har opplevelser som er preget av mestringfølelse og lyst. Det er riktignok stor enighet på tvers av sektorene (skole og barnevern) om de generelle forutsetningene for at barn og unge med tiltak fra barnevernet skal lykkes i norsk skole, og at skoleresultater i stor grad kan påvirkes av tilpasset opplæring og egeninnsats. Både de kvalitative intervjuene og holdningsundersøkelsen tyder imidlertid på at en vesentlig andel av de ansatte, særlig i barnevernet, har lavere forventninger til gjennomføring og skoleprestasjoner for barnevernsbarn enn andre barn. Holdningsundersøkelsen viser også at ansatte i skolen i større grad enn ansatte i barnevernet besitter en holdning om at barn og unge med tiltak fra barnevernet har de samme forutsetningene for å lykkes med skolegangen som andre barn og unge. Dette fremstår som et punkt å være oppmerksom på, tatt i betraktning at holdningsundersøkelsen samtidig viser at det er bred enighet om at det er de med den daglige omsorgen for barna som er mest avgjørende for deres muligheter til å fullføre skolegang, og at en stor andel av respondentene opplever at lave forventninger til barna vil på lang sikt være mer til skade enn til gevinn for barna.

5. OPPLÆRINGSTILBUDET TIL BARN OG UNGE I INSTITUSJON

I dette kapittelet vil vi gjennomgå funnene fra kartleggingen når det gjelder organisering, innhold, tilpasning og oppfølging av skolegangen til barn og unge i institusjon.

5.1 Organisering av opplæringstilbudet

Ettersom denne kartleggingen har et begrenset informantgrunnlag, ligger det ikke til rette for å gi en fullstendig og dekkende beskrivelse av organisering av opplæringstilbudet til barn og unge som bor på barnevernsinstitusjon. Kartleggingen gir likevel et inntrykk av enkelte variasjoner i hvordan opplæringen organiseres, og i hvilken grad det tilpasses det enkelte barn. Denne variasjonen knytter seg særlig til type institusjon (akutt eller langvarig plassering), og alder på barn og unge (barn og unge i grunnskolealder, og ungdom i videregående alder). I tillegg viser kartleggingen at det varierer hvilke aktører som er inkludert i arbeidet med å gi barna det opplæringstilbudet de har krav på. I dette delkapittelet ser vi nærmere på prosessen fra plassering på institusjon til utdanningstilbudet er på plass (og tidsrommet for denne prosessen), og prosessen når barnet flyttes mellom institusjoner. Til slutt ser vi på funn fra holdningsundersøkelsen som er gjennomført på oppdrag for Bufdir, for å få et innblikk i informasjonsflyten mellom skole og barnevern i disse prosessene.

5.1.1 Prosess fra plassering på institusjon til opplæringstilbudet er på plass

Prosessene for å etablere skoleplass til barn og unge som er plassert på institusjon varierer ut i fra om det er opplæringstilbud på grunnskole eller i videregående opplæring, hvorvidt plasseringen er en akutt plassering eller langvarig plassering, og om det finnes en koordinerende funksjon med inntaksmyndighet. I tillegg er det regionale og lokale variasjoner for hvordan denne prosessen blir ivaretatt.

I henhold til lovverket er det barneverntjenesten i barnets hjemkommune, som har fattet vedtak om plassering, som er ansvarlig for å melde fra til fylkeskommunen der institusjonen ligger om at det er flyttet et barn med behov for opplæringstilbud til den aktuelle institusjonen. Flyttemelding skal sendes så fort det er gjort vedtak om flytting. Selv om det er barneverntjenesten som har det formelle ansvaret for å melde om flytting til fylkeskommunen, fremkommer det av intervjuene at dette ansvaret i noen tilfeller er eksplisitt delegert til barnevernsinstitusjonene. I andre tilfeller igjen er det blitt gjort avtaler mellom fylkeskommunen og institusjonene om at institusjonene skal sende melding til fylkeskommunen når det er blitt fattet vedtak om et barn som skal flytte til institusjonen. Følgende sitat beskriver hvordan dette er organisert i et av fylkene som inngår i kartleggingen:

«SMI har inngått en avtale med alle institusjonene i fylket om at de skal ringe SMI når de er kjent med en flyttemelding. Dette er for å kutte tiden som brukes på å sende flyttemelding pr. post. Institusjonen kontakter SMI med elevens navn, fødselsnummer, den ansvarlige barnevernsinstitusjon og eventuelt saksbehandler. Deretter tar SMI kontakt med institusjonen som eier saken og sender et samtykkeskjema pr. mail. Dette samtykkeskjema skal signeres og returneres. Samtykkeskjema gir tillatelse til å innhente og formidle opplysninger fra tidligere skole til elevens nye skole. Det bes også om samtykke om å henvise til PPT i Fylket. Vi har ikke finstudert jusen bak bruken av samtykket, men vi gjør det som en sikkerhet. Samtykket mottas i nærmest alle saker.»

Det fremkommer med andre ord at det varierer hvem som i praksis sender flyttemelding til fylkeskommunen. Flere informanter i fylkeskommunen oppgir imidlertid at de i noen tilfeller ikke får flyttemelding i det hele tatt, eller at de får dette lang tid etter at barnet har blitt overført til institusjonen. Dette fremheves som et vesentlig problem og en stor frustrasjon blant mange i fylkeskommunene. Fylkeskommunen har ikke mulighet til å oppfylle sin juridiske plikt om å skaffe bar-

net et opplæringstilbud dersom de ikke mottar flyttemelding. Det kan virke som det for mange, både i barneverntjenesten og på barneverninstitusjonene er uklart hvem som har det egentlige ansvaret for å sende flyttemelding. Følgende sitat illustrerer dette:

«Når et barn flytter inn på institusjon er det ikke nok kunnskap i institusjonene eller i kommunens barnevernstjeneste. Vi har opplevd flere ganger at disse aktørene ikke sender flyttemelding til fylkeskommunen. Det virker som om de ikke vet at fylkeskommunen har oppfølgingsansvar for elevene. Institusjonene tar heller kontakt med nærskolen og melder elvene inn der. Vi har opplevd flere ganger at elever har begynt på nærskole uten at fylkeskommunen får beskjed, men hvor refusjonskravet kommer ett år etterpå.»

Når fylkeskommunen har fått flyttemelding om et spesifikt barn, arrangeres det i mange tilfeller et inntaksmøte hvor hensikten er å komme frem til et undervisningsopplegg for barnet. På disse møtene blir ulike aktører involvert, men et hovedinntrykk fra kartleggingen er at fylkeskommunen (representert ved opplæringsavdelingen eller eventuelt en fylkeskommunal SMI-skole), PP-tjenesten, en representant fra den aktuelle institusjonen og en representant fra skolen barnet skal begynne på, ofte deltar på møtene. Eleven og representanter fra elevens tidligere skole deltar i noen tilfeller, men dette varierer.

Som allerede nevnt i kapittel 3, oppgir flere informanter at det fylkeskommunen har opprettet en egen fylkeskommunal SMI-skole med inntaks- og koordineringsansvar, fungerer prosessen med å få på plass et opplæringstilbud til barna bra. Det oppleves som positivt at det finnes én instans med kompetanse og ressurser knyttet til både opplæring og barnevern som har ansvaret for å utforme et godt opplæringstilbud til denne gruppen. Dette synes å bidra til gode samarbeidsprosesser både med barnevernstjenesten, barnevernsinstitusjoner, kommunale grunnskoler og eventuelt fylkeskommunale videregående skoler, ettersom alle disse aktørene har én tydelig instans å forholde seg til. Også for de fylkeskommunale SMI-skolene er det imidlertid en utfordring at de i mange tilfeller opplever å ikke få tilsendt flyttemelding i det hele tatt, eller at denne først blir sendt etter at barnet har flyttet til institusjonen. Informanter fra fylkeskommunale skoler oppgir at de i slike tilfeller strekker seg langt for å få på plass et tilbud til barnet så fort som mulig, men at det kan være utfordrende fordi barna som skal ha et tilbud på skolen ofte har behov for svært spesialiserte og tilrettelagt opplæringstilbud. De fylkeskommunale skolene har imidlertid mer kompetanse på denne gruppen og en større kapasitet til å ta imot barna på kort varsel, enn det som ofte er tilfelle i ordinær nærskole.

5.1.2 Tidsrom fra plassering på institusjon til et opplæringstilbud er på plass

Alle informantene er opptatt av at tidsrommet fra barn og unge blir plassert på institusjon til opplæringstilbudet er på plass, skal være så kort som mulig. For elever som kan fortsette å gå på sin ordinære hjemskole, vil det normalt ikke være opphold i undervisningen. For mange barn innebærer imidlertid flytting på institusjon eller mellom institusjoner at han/hun også må bytte skole. I disse tilfellene fremkommer det gjennom intervjuene at det er store variasjoner i hvor lang ventetiden blir i praksis. Enkelte informanter melder om at opplæringstilbudet er på plass allerede 1-2 virkedag etter barnet har ankommet institusjonen. Andre melder om at det vanlig at det tar flere uker før et tilbud er på plass, og at det i enkelte tilfeller kan dreie seg om måneder.

Slik det ble beskrevet i delkapittelet ovenfor, er en av hovedgrunnene til at det kan ta lang tid før et opplæringstilbud er på plass, at flyttemelding ikke blir sendt til fylkeskommunen. Hvordan samarbeidet mellom de ulike aktørene fungerer, spiller imidlertid også en viktig rolle for hvor fort tilbudet er på plass. Der det er et tett og nært samarbeid mellom inntaksmyndighet, institusjon og nærskole(r) / fylkeskommunal skole, går det raskere å få på plass et skoletilbud til barnet. I praksis vil en tett dialog mellom for eksempel institusjon og nærskole eller fylkeskommunal grunnskole til dels veie opp for at den kommunale barneverntjenesten ikke har sendt en flyttemelding til fylkeskommunen. Det må imidlertid presiseres at dette ikke er ønskelig, men at en

tett dialog i praksis kan gjøre at man i enkelte tilfeller får på plass et opplæringstilbud raskt, på tross av at flyttemelding ikke er sendt eller er sendt for sent.

Videre er det spesielle utfordringer knyttet til ungdommer i videregående skole. Dersom ungdommene ikke flytter på en institusjon som gjør det mulig for dem å fortsette på sin hjemskole, er det sjelden de får plass på en videregående skole i nærheten av institusjonen. Disse videregående skolene har ikke plikt til å ta inn elevene på en tilsvarende linje midt i skoleåret, og siden mange skoler har fylt opp de tilgjengelige plassene, ender ungdommen ofte opp med å gå glipp av hele det resterende skoleåret. Flere av informantene viser til viktigheten av å ha etablerte rutiner og gode løsninger når disse tilfellene oppstår, slik at det tilrettelegges for at ungdommene kan fortsette skolegangen til høsten. Det blir også pekt på viktigheten av at elevene får andre dagaktiviteter i denne perioden. Det er i utgangspunktet den fylkeskommunale oppfølgingstjenesten (OT) som skal formidle et egnet opplærings- eller aktivitetstilbud til ungdom utenfor videregående skole. Det varierer imidlertid hvordan OT er organisert og involvert når det gjelder barn som bor på barnevernsinstitusjon.

En av informantene opplyser om at deres institusjon har et samarbeid med NAV sitt ungdomsteam. Dette er et team som jobber med unge i alderen 16-20 år, hvor tilbud om arbeidspraksis er det mest vanlige. Her får ungdommene jobbe i forskjellige bedrifter eller praksiser, ut i fra ungdommens interesser. Arbeidsmengden varierer fra person til person, men kan vare opp til 6-7 timer pr. dag. I den perioden de deltar i arbeidspraksis får de avklaringspenger av NAV, noe som oppleves som motiverende for ungdommene. Arbeidspraksisen er i utgangspunktet ment som et midlertidig tilbud, og institusjonen jobber for å motivere ungdommene til å søke videregående opplæring påfølgende skoleår.

I andre tilfeller får ungdommene som er i VGO alder tilbud om å gå inn i SMI-skoler eller andre spesialskoler for å dekke de eventuelle hullene de har i grunnskoleundervisning.

En annen utfordring når det gjelder tidsrommet fra plassering på institusjon til et opplæringstilbud er på plass, er når plasseringen er akutt. I slike tilfeller flytter barnet ofte inn på institusjon samme dag/natt som det er gjort vedtak om plassering, og det er dermed svært vanskelig å ha et opplæringstilbud klart når barnet flytter inn. I disse tilfellene blir det pekt på viktigheten av et tidlig møte for å avklare hvilken plassering barnet skal ha, hvor lenge de skal være på institusjonen og hvilket skoletilbud de skal ha. Det finnes imidlertid eksempler hvor de koordinerende funksjonene med inntaksmyndighet er proaktive i tilknytning til slike situasjoner, og dermed klarer å sikre skoleplass i løpet av kort tid, slik sitatet under illustrerer.

«Vi er med på morgenmøte hos akuttinstitusjonene hver dag. Da får vi vite med en gang når det kommer nye barn. Når det kommer nye barn ber vi om navn på barnets hjemskole og vi ber samtidig om samtykke til å innhente nødvendig informasjon. Det tar to til tre dager før skoleplass er etablert.»

I tilfeller der det ikke er en egen fylkeskommunal SMI-skole, oppgir enkelte av informantene fra institusjonene om at det kan gå lang tid før et opplæringstilbud er på plass. En av grunnene til dette er at mange barnevernsbarn har enkeltvedtak med relativt omfattende krav om spesialundervisning og tilrettelegging. I mange tilfeller har ikke den kommunale nærskolen kompetanse og personmessige ressurser tilpasset barnets vedtak om spesialundervisning stående parat til å ta imot barna når det er behov for det. I slike tilfeller kan det virke som at aktørene, både på skolen og på institusjonene, synes det er krevende å vurdere hvorvidt det er best for barna å gå på skolen selv om skolen ikke har de tilgjengelige ressursene for å ta seg av barna, eller om det i slike tilfeller er best å avvente skolegang til tilbudet er i tråd med det barna har krav på. Mens noen informanter oppgir at det uansett er viktig at barna går på skolen for å ikke bryte rutiner dermed gjøre det vanskeligere å starte opp igjen, er andre opptatt av at det er viktig at barna ikke blir sendt på skolen hvis det ikke er et tilfredsstillende tilbud. Flere informanter understreker at det

er veldig viktig å unngå at skole blir en arena der barna mistrives og opplever mye motgang, og at det derfor i enkelte sammenhenger er forsvarlig å avvente å sende barna på skole, til et tilfredsstillende tilbud er på plass.

5.1.3 Prosessen når barnet flyttes mellom institusjoner

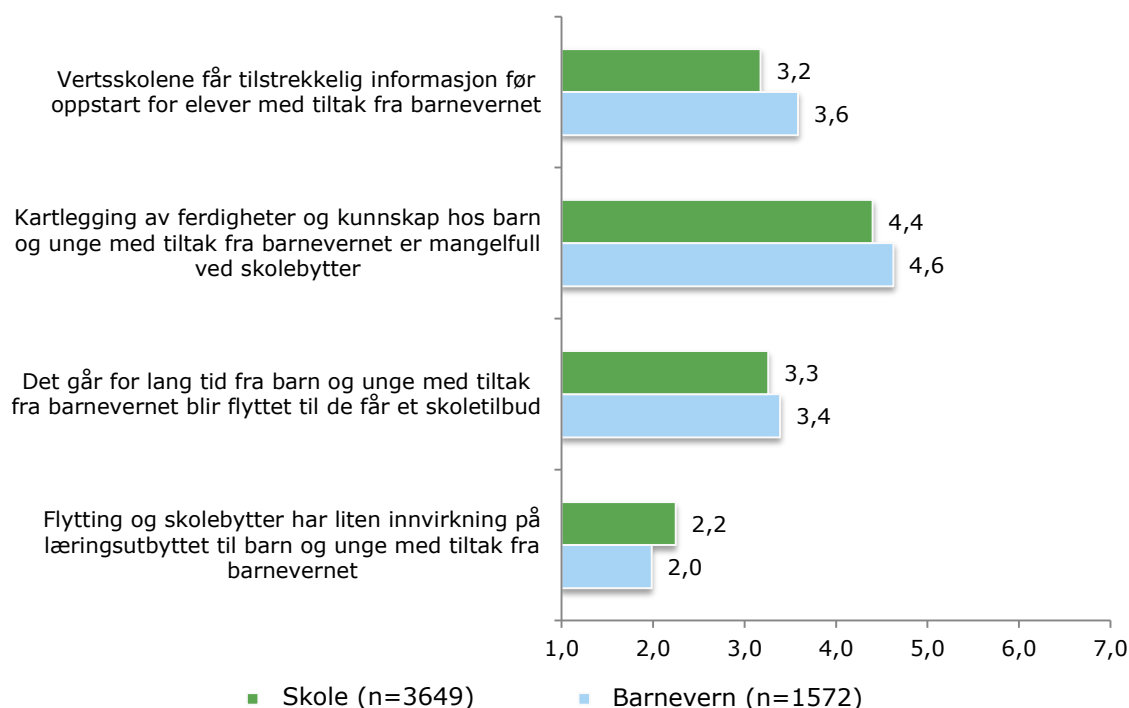
I utgangspunktet er det de samme prosessene som gjelder når barnet blir flyttet mellom barnevernsinstitusjoner, som når barnet i første omgang blir overført til barneverntjenesten/plassert i institusjon første gang. Det er den kommunale barneverntjenesten som skal fatte vedtak om flytting mellom institusjoner, og som da også har ansvar for å melde fra til eventuell ny fylkeskommune om flyttingen.

Flere informanter, både fra skoler og fylkeskommuner, stiller seg undrende til at de opplever at mange barn blir flyttet mellom institusjoner midt i skoleåret. Dette skaper store utfordringer når det gjelder å få på plass et egnet opplæringstilbud, spesielt siden en stor andel av barna har krav på relativt omfattende spesialundervisning som ofte er vanskelig å få på plass i løpet av kort tid. Flere informanter opplever at det ikke tas tilstrekkelig hensyn til barnas skolegang og skoletilbud når det fattes vedtak om flytting. Det antas at det er gode grunner til at barna flyttes når det gjøres vedtak om dette, men det settes likevel spørsmålsteget ved om skole og skoletilbud er inkludert i avgjørelsen i det hele tatt, hvilket det bør være.

I likhet med når en ungdom plasseres i institusjon i første omgang, og som redegjort for i avsnitt 5.1.2, peker flere av informantene på at det er en spesielt stor utfordring å flytte ungdom i videregående alder mellom ulike institusjoner. Hvis flyttingen innebærer at ungdommen ikke kan fortsette på samme skole i samme fylke, er det sjelden det nye fylket greier å finne en ny skoleplass til ungdommen. Det fremkommer gjennom intervjuene at aktørene i slike situasjoner strekker seg langt for å finne en god løsning for alle parter, men at det i mange tilfeller ender opp med at ungdommen må vente til oppstart av nytt skoleår før en skoleplass er tilgjengelig.

5.1.4 Informasjonsflyt mellom skole og barnevern i disse prosessene: Funn fra holdningsundersøkelse

Undersøkelsen om holdninger til skolegang for barn og unge med tiltak fra barnevernet, belyser også holdninger til informasjonsflyten mellom barnevern og skolesektoren. Ett av spørsmålsbatteriene berører holdninger vedrørende skolebytter for barn og unge med tiltak fra barnevernet. Dette illustreres i figur 5.1.

Figur 5.1. Holdninger vedrørende skolebytter. Snittskårer 1-7 (1=passer ikke, 7=passer helt med din

Blant utsagnene i figur 5.1 er det særlig to utsagn som skiller seg ut:

For det første er det en generell og tydelig uenighet i at «*flytting og skolebytter har liten innvirkning på læringsutbyttet til barn og unge med tiltak fra barnevernet*». For dette utsagnet finner vi likevel noen små sektorielle forskjeller. Ansatte i barnevernet er mer uenig i at flytting og skolebytter har liten innvirkning på barn og unges læringsutbytte enn hva ansatte i skolen er. Forskjellen er statistisk signifikant.

For det andre er det en generell enighet i at «*kartlegging av ferdigheter og kunnskap hos barn og unge med tiltak fra barnevernet er mangelfull ved skolebytter*». Tyngdepunktet er dog ikke tydelig på den positive enden av skalaen for noen av gruppene, med snittskårer under 5. For dette utsagnet er det mindre, signifikante sektorielle forskjeller, skjønt ansatte i skolen er *minst* enige i dette utsagnet.

Videre er det en forskjell mellom ansatte i barnevernet og ansatte i skolen når det gjelder vurderingen av at vertsskolene får tilstrekkelig informasjon før oppstart for elever med tiltak fra barnevernet. Ansatte i barnevernet vurderer i større grad at vertsskolene får tilstrekkelig informasjon enn det ansatte i skolen gjør. Forskjellen på 0,4 skalaenheter (på 1-7 skalaen) er statistisk signifikant.

5.2 Undervisningssteder

Det fremgår av Utdanningsdirektoratet sitt rundskriv «*Rett til opplæring i barnevern- og helseinstitusjon*»⁴² at barn og unge som bor på institusjon så langt det er mulig bør fortsette skolegangen på sin hjemskole. Der dette ikke er mulig å få til, må eleven få et tilbud på en skole i nærheten av institusjonen eller på en skole tilknyttet selve institusjonen. I slike tilfeller plikter fylkeskommunen å inngå skriftlige avtaler med de aktuelle kommunene om det konkrete opplæringstil-

⁴² UDIR (2014). *Rett til opplæring i barnevern- og helseinstitusjon, og i hjemmet ved langavrig sykdom* UDIR – 6- 2014. Rundskriv. <http://www.udir.no/Regelverk/Finn-regelverk-for-opplaring/Finn-regelverk-ettermema/Elever-med-sarskilte-behov/Udir-6-2014/?depth=0&read=1>

budet for eleven. Dette vil i så fall innebære en delegering av det *praktiske* opplæringsansvaret fra fylkeskommunen til kommunen. Fylkeskommunens overordnede ansvar for at barnet får den opplæringen han/hun har krav på etter opplæringsloven gjelder imidlertid fortsatt.

Undervisningsstedene som er avdekket i denne kartleggingen omfatter undervisning på:

- Ordinær skole / institusjonens nærscole
- (Fylkeskommunal) spesialskole / SMI-skole
- Institusjonen

Alle informanter som inngår i kartleggingen er tydelige på at hvor barnet får undervisning i all hovedsak er en avgjørelse som baseres på en vurdering av hva som i hvert enkelte tilfelle er det beste for barnet eller ungdommen. Fylkeskommunen er den ansvarlige instansen i dette arbeidet, men i mange tilfeller er også barnevernsinstitusjonen, PP-tjenesten og barnet selv med på å påvirke beslutningen. Hvilke samarbeidsavtaler som foreligger mellom fylkeskommune, kommune og institusjon vil også spille inn. I tillegg kan geografiske og logistiske forhold i noen tilfeller bli avgjørende for hvor barnet mottar opplæringstilbud. I det følgende redegjør vi kort for de ulike alternativene når det kommer til undervisningssted.

5.2.1 Undervisning i ordinær skole / institusjonens nærscole

De aller fleste aktørene oppgir det som ønskelig at barna skal gå på institusjonens nærscole, eventuelt fortsette på sin gamle nærscole der det er mulig. I mange tilfeller er dette også vanlig praksis. Som vi vil diskutere nærmere i kapittel 5.3, har en stor andel av barna vedtak om spesialundervisning. En forutsetning for at elevene skal gå på skole er dermed at det er tilstrekkelig kompetanse og ressurser på skolene til å imøtekomme barnets rettigheter på dette området. Flere av informantene peker på at dette ikke alltid er tilfellet. Barna ender da i noen tilfeller opp med ikke å få det tilbudet om spesialundervisning de har krav på, eller det vurderes av fylkeskommunen at barnet heller bør få et opplæringstilbud i egne spesialskoler.

Nedenstående sitat er hentet fra rektor ved en spesialskole for å illustrere denne avveiningen:

«Jeg er enig i at nærscole bør overta for spesialskolene på sikt, men det er helt nødvendig å ha på plass et godt nok tilbud først. Man kan ikke slutte å bruke spesialskolene hvis nærskolene ikke klarer å ivareta barna på en like god måte.»

5.2.2 Undervisning på fylkeskommunal spesialskole

Blant annet på bakgrunn av problemstillingen skissert ovenfor, har flere fylkeskommuner opprettet egne spesialskoler, rettet blant annet mot barn og unge i barnevernsinstitusjoner. Dette innbefatter ofte sosial-medisinske institusjonsskoler (SMI-skoler) eller andre fylkeskommunale grunnskoler. I fylkene der det er opprettet slike skoler varierer det hvordan skolen er organisert og hvilken myndighet den har. I tillegg til å tilby et spesialisert undervisningsopplegg, har enkelte fylkeskommunal SMI-skoler også fått det administrative ansvaret for å gi barna et opplæringstilbud. Dette betyr at skolen for hvert enkelt barn vurderer hva slags skoletilbud som er best, slik at de også kan plassere barna på nærskoler der dette blir vurdert som hensiktsmessig og mulig. Det eksisterer i dag begrenset informasjon om de fylkeskommunale SMI-skolene. Det foreligger imidlertid en oversikt på *Norsk skoleinformasjon* sine hjemmesider⁴³, som viser til at det er registrert til sammen 34 slike skoler, fordelt på 13 fylker. Noen av disse skolene er imidlertid rettet mot barn i andre typer institusjoner, som sykehus, psykiatriske klinikker etc., men mange av skolene benyttes også for barn i barnevernsinstitusjoner, og noen benyttes utelukkende for denne gruppen.

⁴³http://www.pedlex.no/4daction/WA_Pedlex_Gruppe/?R_Time=001950&Gr=151&Find=&Bokstaver=&Org=&Ko=

I følgende to eksempler beskrives det hvordan henholdsvis Østfold Fylkeskommune og Akershus fylkeskommune har organisert (noe) av bruken av slike spesialskoler.

I Østfold Fylkeskommune er det opprettet en egen skole, Østfold Fylkeskommunale Grunnskole (ØFG) som er ansvarlig for å gi grunnskoleopplæring til barn i barnevernstinstitusjon i henhold til opplæringsloven. ØFG driver opplæring på seks skoleavdelinger, i tillegg til på Sykehuset i Østfold og på Capio anoreksisenter. I tillegg kjøper ØFG elevplasser hos den kommunale grunnskolen. Omtrent halvparten av barna som bor på barnevernstinstitusjon i fylket går på en av ØFGs avdelinger, og halvparten går på kommunal grunnskole.

I Akershus Fylkeskommune har man overlatt opplæringsansvaret for barn i barnevernstinstitusjon for region Follo til en egen grunnskoleavdeling på Vestby videregående skole. Undervisningen på skolen er tilrettelagt den enkelte og gis både i grupper med andre elever og individuelt. Grunnskoleeksamen blir gjennomført i samarbeid med en kommunal skole. Det er også inngått en spesialavtale med en lukket korttidsinstitusjon i kommunen, hvor lærere fra skolen gir et tilrettelagt undervisningstilbud ved skoleavdelingen på institusjonen.

Det fremkommer gjennom intervjuene at elevene som får et opplæringstilbud på fylkeskommunale spesialskoler vurderes til å ha store og omfattende utfordringer, som ikke gjør det mulig å organisere et opplæringstilbud i ordinær skole, selv med omfattende tilrettelegging og spesialundervisning. Innholdet i opplæringstilbudet på de fylkeskommunale skolene er i svært stor grad tilpasset den enkelte eleven. De fleste elevene får i hovedsak én-til-én undervisning, og mange av elevene har vedtak om fritak fra timeantall i enkelte fag og/eller fritak om vurdering. Enkelte informanter opplyser om at elevene i noen tilfeller blir overført til ordinær skole etter først å ha gått i den fylkeskommunale skolen i en periode. Dette er imidlertid sjelden da elevene som i første omgang vurderes til å ha behov for undervisning i spesialskole har så store problemer at de vanskelig kan integreres i vanlig skole på et senere tidspunkt.

5.2.3 Undervisning på institusjon

På enkelte av barnevernstinstitusjonene som inngår i kartleggingen, mottas undervisning på selve institusjonen. Det må presiseres at dette er snakk om enkelttilfeller, og informantene fra institusjonene gir uttrykk for at dette er spesielle situasjoner der barna er så traumatisert og/eller har så store utfordringer at de ikke fungerer i klasser med andre barn. I ett tilfelle var opplæringen organisert på institusjonen fordi der det var overveiende fare for at familiemedlemmer ville oppsøke barnet på den ordinære skolen og forsøke å hente det med seg.

I tilfellene som er identifisert i denne kartleggingen får barna opplæring på institusjonen av både lærere fra den ordinære nærskolen, og fra en fylkeskommunal SMI-skole. Institusjonene det gjelder understreker at dette er midlertidige tiltak for å sikre at barna det gjelder får et skoletilbud i en situasjon der det ikke forelå andre muligheter.

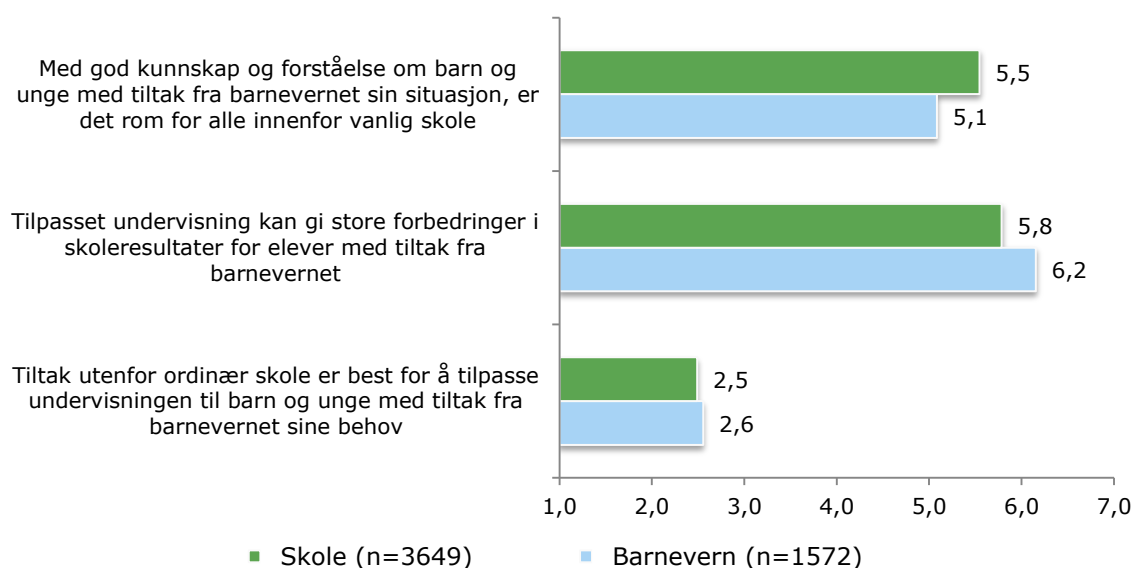
5.3 Innhold i undervisningen som gis

Jf. forskrift til opplæringsloven kap. 1 har alle barn i grunnskolen rett på opplæring i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Disse rettighetene gjelder også barn som er plassert i barnevernstinstitusjon. Dette inkluderer den samme fag- og timefordelingen og kompetansemål i alle fag. Alle elever skal ha tilpasset opplæring der dette er nødvendig. Det er imidlertid kun en sakkyndig vurdering og et enkeltvedtak som kan ligge til grunn for alternativ undervisning utover læreplanen i faget. Hvis ikke dette foreligger skal eleven etter loven ha ordinær undervisning i ordinær klasse, med ordinære kompetansemål. Også elever som får spesialundervisning skal ha det samme totale timeantallet som andre elever.

5.3.1 Synspunkter på tilpasning av undervisningen: Funn fra holdningsundersøkelse

Undersøkelsen om holdninger til skolegang for barn og unge med tiltak fra barnevernet viser at det er stor enighet både i skole- og barnevernsektoren at om at tilpasset undervisning kan gi store forbedringer i skolerestater for elever med tiltak fra barnevernet. Som figur 5.2 (under) viser, er det bred enighet i at det (1) med god kunnskap og forståelse om barn og unge med tiltak fra barnevernet sin situasjon, er rom for alle innenfor vanlig skole, og at (2) tilpasset undervisning kan gi store forbedringer i skolerestater for elever med tiltak fra barnevernet. Det fremgår også en generell og tydelig *uenighet* om at tiltak utenfor ordinær skole er best for å tilpasse undervisningen til barn og unge med tiltak fra barnevernet sine behov.

Figur 5.2 – Holdninger til tilpasset opplæring. Snittskårer 1-7 (1=passer ikke, 7=passer helt med din oppfatning).

Figur 5.2 viser også at det er noen signifikante, sektorielle forskjeller i holdningene til tilpasset opplæring: Ansatte i barnevernet er *mindre enige* enn ansatte i skolen i påstanden om at «*med god kunnskap og forståelse om barn og unge med tiltak fra barnevernet sin situasjon, vil det være rom for alle innenfor vanlig skole*». Den gjennomsnittlige forskjellen mellom ansatte i barnevernet og skolen er 0,4 skalaenheter på en skala fra 1-7 for denne holdningen, og er statistisk signifikant.

Ansatte i barnevernet er på den annen side i *større grad* enige i at tilpasset undervisning kan gi store forbedringer i skolerestater for elever med tiltak fra barnevernet, enn ansatte i skolen. De gjennomsnittlige forskjellene er på 0,4 skalaenheter (på 1-7 skalaen) og er statistisk signifikant.

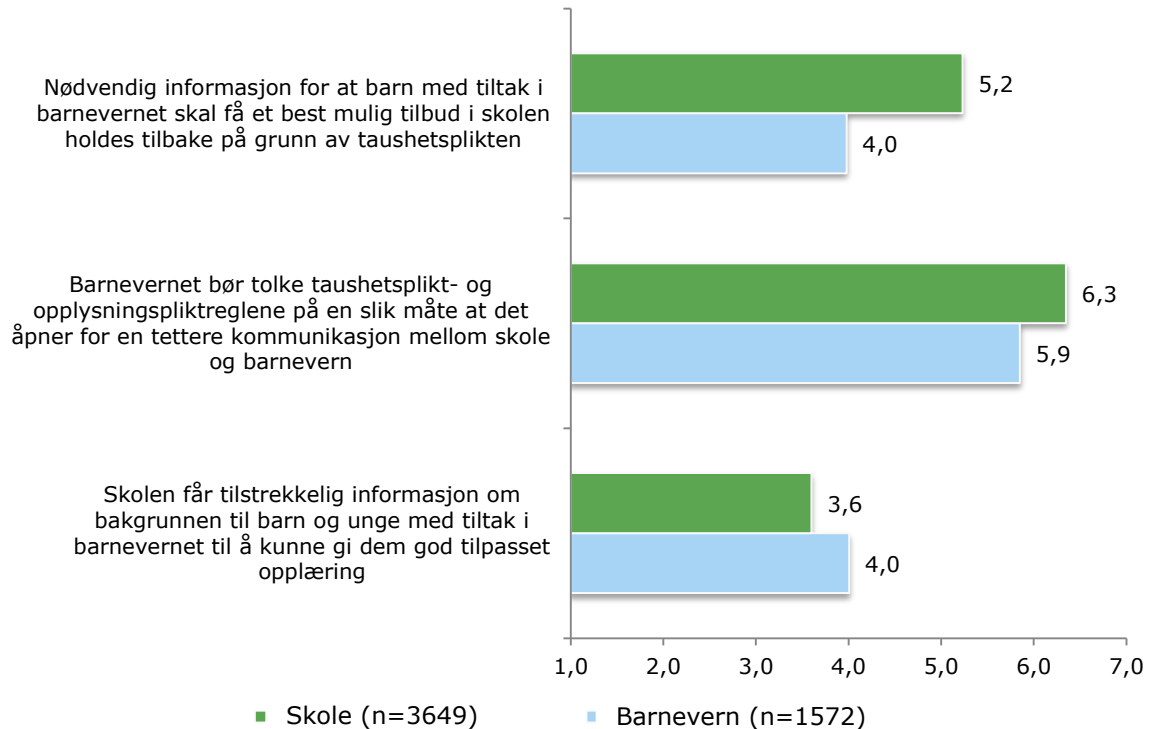
Videre viser figur 5.3 (under) at det er en stor forskjell mellom ansatte i barnevernet og ansatte i skolen når det gjelder oppfattelsen av at «*nødvendig informasjon for barn med tiltak fra barnevernet skal få et best mulig tilbud i skolen holdes tilbake på grunn av taushetsplikten*». Ansatte i skolen er i klart større grad enige i dette enn ansatte i barnevernet. Forskjellen er stor (1,2 skalaenheter på en skala fra 1-7) og statistisk signifikant.

Videre er det ansatte i skolen som er mest uenige i at «*skolen får tilstrekkelig informasjon om bakgrunnen til barn og unge med tiltak i barnevernet til å kunne gi dem god tilpasset opplæring*». Ansatte i skolen er i gjennomsnitt 0,4 skalaenheter mindre enige i dette utsagnet enn ansatte i barnevernet, og forskjellen er statistisk signifikant.

Ut over dette er det en bred enighet om at «*barnevernet bør tolke taushetsplikt- og opplysningspliktreglene på en slik måte at det åpner for en tettere kommunikasjon mellom skole og barne-*

vern», skjønt ansatte i skolen i noe større grad innehar denne holdningen enn ansatte i barnevernet. Dette er et av de tydeligste utslagene i hele kartleggingen, med en klar tyngde av svarene på den positive enden av skalaen i begge sektorer og for alle målgruppene.

Figur 5.3 – Holdninger vedrørende taushetsplikten. Snittskårer 1-7 (1=passer ikke, 7=passer helt med din oppfatning).

5.3.2 Mange har vedtak om spesialundervisning

Det fremkommer gjennom intervjuene i denne kartleggingen at det store flertallet av barn og ungdommer som bor på barneverninstusjon mottar en eller annen form for spesialundervisning, enten i enkeltfag eller gjennom hele skolehverdagen. Vedtak om spesialundervisning fordrer en sakkyndig vurdering av PP-tjenesten, og et enkeltvedtak fattet av skoleeier.

Informantene i kartleggingen oppgir at de aller fleste barn som blir flyttet på institusjon allerede har vedtak om spesialundervisning når de blir overført til barnevernet og/eller plassert på institusjon. I slike tilfeller kan det fattes et midlertidig vedtak om spesialundervisning på bakgrunn av det gamle, inntil ny sakkyndig vurdering av PP-tjenesten er på plass, og nytt vedtak kan fattes. Det er fylkeskommunens ansvar å innhente de aktuelle papirene og vedtakene fra den gamle skolen, og sørge for at vedtaket om spesialundervisning følges opp i det nye opplæringstilbudet. Hovedinntrykket fra datainnsamlingen er at dette i gjøres i de fleste tilfeller. Det varierer imidlertid hvor rask fylkeskommunen er til å samle inn de aktuelle vedtakene, og hvor raskt skolen får på plass et tilbud i henhold til vedtaket som foreligger.

De fleste elevene får tilgang til lærere med spesialpedagogisk kompetanse dersom det foreligger et enkeltvedtak som tilsier at dette skal være på plass. Det er imidlertid en stor utfordring å få på plass denne ressursen dersom elevene kommer utenfor vanlig skolestart. Dette skyldes hovedsakelig manglende lærere med spesialpedagogisk kompetanse i fylket eller kommunen. Informanter på alle nivåer gir uttrykk for at de gjør det de kan for å få på plass den nødvendige kompetansen, men at omdisponering av spesialpedagoger ikke alltid er gjennomførbart. En av informantene nevner i denne sammenheng at det ville vært hensiktsmessig dersom fylkeskommunen pliktet å ha en stående «stab» med spesialpedagoger som kunne flyttes rundt på skolene ved behov.

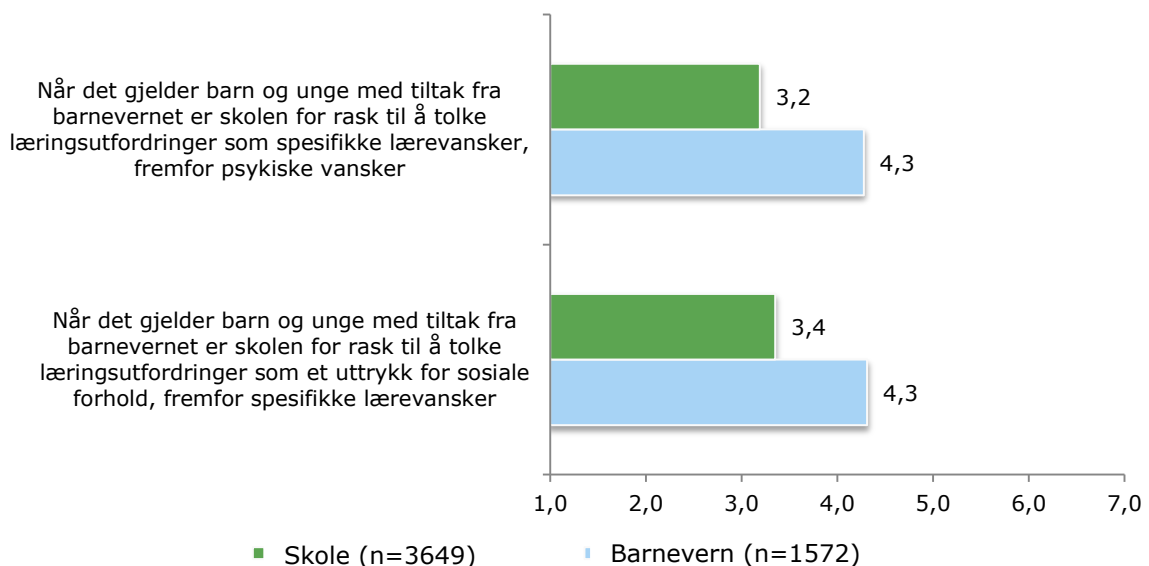
På nærskolene er det ofte assistenter som støtter elevene gjennom skolehverdagen. Hvordan dette blir praktisert virker å variere mellom to hovedalternativer. Enten er assistentene dedikert til enkeltelever, eller så settes assistentene inn i klassen og er tilgjengelige for hele klassen. Sistnevnte virker å være mest vanlig når det er klasser hvor det er flere elever som trenger ekstra oppfølging. Enkelte av informantene informerer om at det kan vire stigmatiserende å sette inn en assistent for enkeltelever, og at de derfor foretrekker at assistenten er tilgjengelig for en hel klasse.

Der det ikke foreligger enkeltvedtak om spesialundervisning fra før, har både skole, institusjon og fylkeskommunen et ansvar for å påse at behovet for dette blir vurdert. Som allerede nevnt er det PP-tjenesten som skal gjennomføre en sakkyndig vurdering, og skoleeier som skal fatte vedtak om spesialundervisning. Fra et flertall av informantene opplyses det om at systemet for å igangsette slike vurderinger, og eventuelt få på plass et enkeltvedtak om spesialundervisning, fungerer tilfredsstillende.

5.3.3 Vurderinger av læringsutfordringer og pedagogiske behov: Funn fra holdningsundersøkelse

I forlengelsen av denne tematikken kan også tolking av eventuelle læringsutfordringer og pedagogiske behov hos barn og unge med tiltak fra barnevernet være en utfordring. Holdningsundersøkelsen blant ansatte i skole og barnehage viser at tolkningsutfordringer går begge veier: både ved at man kan tillegge læringsutfordringer spesifikke lærevansker når det egentlig er snakk om psykiske vansker, og ved at man kan tillegge læringsutfordringer sosiale faktorer, når det egentlig er snakk om spesifikke lærevansker. Figur 5.4 (under) viser ansatte i skole og barnehage sine synspunkter knyttet til dette.

Figur 5.4 – Holdninger til tolking av læringsutfordringer. Snittskårer 1-7 (1=passer ikke, 7=passer helt med din oppfatning).

Som det fremgår av figur 5.4, svarer ansatte i barnevernet i større grad enn ansatte i skolen, at skolen er for rask til å tolke læringsutfordringer som spesifikke lærevansker, fremfor psykiske vansker. Videre vurderer de barnevernsansatte at skolen er for rask til å tolke læringsutfordringer som et uttrykk for sosiale forhold, fremfor spesifikke lærevansker, enn hva ansatte i skolen gjør. Disse forskjellene er signifikante.

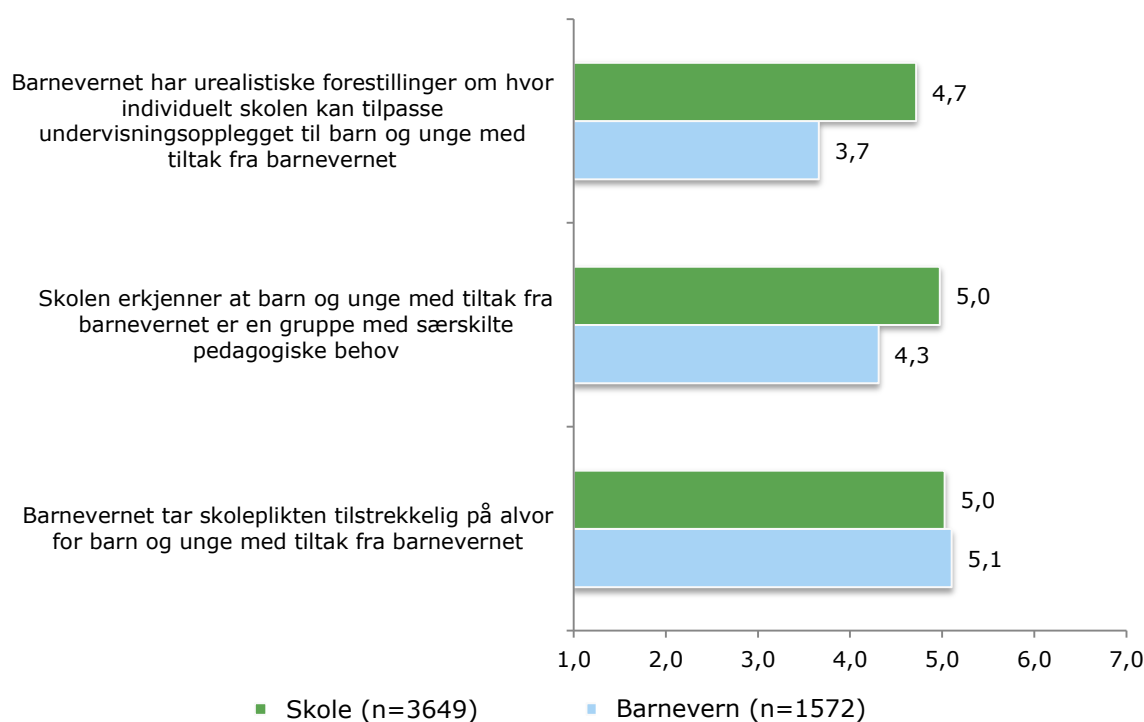
Videre kan vi lese av figur 5.5 (under) at det også er forskjeller mellom ansatte i skolen og ansatte i barnevernet når det gjelder oppfatningen om at «barnevernet har urealistiske forestillinger

om hvor individuelt skolen kan tilpasse undervisningsopplegget til barn og unge med tiltak fra barnevernet». Ansatte i skolen vurderer at dette i større grad er tilfelle enn hva ansatte i barnevernet gjør.

Videre illustrerer figuren at ansatte i barnevernet, i mindre grad enn ansatte i skolen, vurderer at «skolen erkjenner at barn og unge med tiltak fra barnevernet er en gruppe med særskilte pedagogiske behov». Forskjellen i snittskårer for de to gruppene tilsvarer 0,7 skalaenheter, noe som må vurderes som stor.

Videre er ansatte, både innen barnevernet og skolen, i stor grad enige om at barnevernet tar skoleplikten tilstrekkelig på alvor for barn og unge med tiltak fra barnevernet.

Figur 5.5 – Holdninger til pedagogiske behov og skoleplikten. Snittskårer 1-7 (1=passer ikke, 7=passer helt med din oppfatning).

5.3.4 For lite skolearbeid i opplæringstilbudet?

Flere informanter fra barnevernsinstitusjoner og statlig barneverntjeneste uttrykker bekymring og misnøye med den praktiske gjennomføringen av skolehverdagen, og innholdet i opplæringstilbudet som gis til en del av barna. Flere av informantene opplever at skolene i noen tilfeller velger den «lette» løsningen med å la være å gi barna den undervisningen de har krav på og som skolen har plikt til å gjennomføre, og heller finner på andre aktiviteter for å sysselsette barna. Følgende sitat, fra en leder for en privat barnevernsinstitusjon, illustrerer noe av utfordringen når det gjelder innholdet i opplæringstilbudet som gis:

«Utfordringen er at skolene legger lista for lavt, de gir dem [barna] ikke nok skolefag, de drar på kafé for ofte, spiller for mye musikk og lager boller. Det er dette vi gjør på hjemmebane. [...]. [V]i skulle ønske at det ble brukt mer tid på ordentlig skole.»

Dette handler også om hvilke forventninger som skal stilles til elevene som bor på barnevernsinstitusjon, slik vi var inne på i kapittel 4. Forventninger til barn og unge i institusjon, kan også

påvirke tilbudet som gis. Holdningene blant informantene er sprikende på dette området. Enkelte mener at forventningene skal være på linje med alle andre elever for å normalisere hverdagen til elevene. Andre mener det er viktig å møte elevene på det faglige nivået de er for å sikre at barnet opplever mestring, mens andre igjen mener at det er viktig å ha høye forventninger, fordi dette signaliserer at man har tro på barnets evner og mulighet til å gjøre det bra.

Følgende sitat hører til den sistnevnte gruppen, og kommer fra en avdelingsleder ved en SMI-skole.

«Vi har hatt en utvikling der vi har blitt mer bevisst på å heve forventningene. Har et mål om at barna skal få ting til. Vi har gått bort fra at elevene skal beskyttes. Vi opplever at flere av elevene som kommer til oss har hatt fritak fra karakterer, det er nesten ingen hos oss som får fritak fra karakterer lengre. Ved å gjøre det på denne måte viser vi at vi har troen på elevene. Tidligere var det mer aktivitetsskole, turer og boller og brus. Nå er vi opptatt av at elevene skal ha høye ambisjoner. Det er viktig å gi karakterer, fordi det signaliserer at vi har troen på dem. Når forventningene blir høyere får elevene større tro på egne ferdigheter. Karakterer gir grunnlag for å komme inn på VGO.»

Det neste sitatet gjelder for gruppen som mener at man må møte elevene der de er, og er fra en spesialskole.

«Vi har møtt elevene der de er, i stedet for der de burde har vært. Dette er lettere på en liten skole med høy tetthet av kompetente lærere. [...] Vi har fulgt vanlig lærerplan, det har vi vært nødt til, men vi tviholder på alternative praktiske aktiviteter for å gjøre det mer motiverende mot teoretiske fag. Det er ekstremt tilpasset opplæring innenfor gode spesialpedagogiske tanker.»

Det siste sitatet gjelder for den gruppen som ønsker å ha samme forventninger til barnevernsbarn som andre barn. Sitatet er hentet fra en rådgiver i en kommune.

«Vi ønsker å normalisere situasjonen til elevene. Det betyr at det skal stilles samme krav på lik linje med andre elever.»

Selv om sitatene kan gi uttrykk for å være ulike, har alle til felles at de er begrunnet ut i fra hva man mener er det beste for elevene. Dette er med på å understreke og illustrere undersøkelsens funn om at det eksisterer ulike holdninger til skolegang for barn og unge i institusjon, og at dette påvirker opplæringstilbudet som gis.

5.4 Oppfølging

Når det gjelder oppfølging av barnas skolegang og skoletilbud er det flere aktører som er involvert. Den viktigste kontakten er imidlertid mellom barnets skole og institusjonen barnet bor på. I tillegg til vanlige foresattemøter (foreldremøter) som skal gjennomføres to ganger i året, har skole og institusjon flere andre møteplasser. Ansvarsgruppemøter skal gjennomføres fire ganger i året, og her skal alle instanser barnet er i kontakt med delta. Skole (representert ved rektor og/eller kontaktlærer), barnevernsinstitusjon, fylkeskommunen, kommunal barneverntjeneste og PP-tjeneste trekkes frem som sentrale deltagere i disse møtene. Avhengig av barnets alder og modenhet kan barnet selv også delta, og der det foreligger jevnlig kontakt med biologiske foreldre deltar også disse. Det fremkommer av intervjuene at disse faste, formelle møtepunktene i de aller fleste tilfeller blir overholdt av aktørene.

Utover disse faste og formelle møtepunktene fremkommer det av datainnsamlingen at det er varierende kontakt mellom skole og institusjon. Enkelte informanter oppgir at det er tilnærmet daglig kontakt mellom barnets skole ved rektor eller kontaktlærer, og institusjon. Andre opplever at det er vanskelig å få til løpende kontakt. Dette gjelder både fra institusjonen sin side overfor

skolen, og fra skolen sin side overfor institusjonen. Generelt avhenger graden av kontakt og oppfølging av det generelle samarbeidet mellom institusjon og skole. Der det samarbeides godt er det mye og god dialog både når det gjelder faglig utvikling og generell trivsel og tilpasning på skolen. En tett dialog er en forutsetning for at utfordringer blir tatt tak i på et tidlig tidspunkt, noe som gjør det lettere å finne gode løsninger. Det fremkommer gjennom intervjuene at den daglige kontakten mellom institusjon og skole er noe den kommunale barnverntjenesten og fylkeskommunen ikke er involvert i.

Når det gjelder den daglige oppfølgingen av skolearbeid og lekser på institusjonene, fremkommer det av intervjuene at dette varierer fra institusjon til institusjon. Flertallet av intervjuobjektene fra institusjoner melder om at det er satt av tid hver dag til oppfølging av leksearbeid. I de tilfellene der det ikke er satt av et eget tidspunkt, understrekes det fra informantene at de ansatte på institusjonen er flinke til å spørre barna om lekser. Enkelte institusjoner melder om at de opplever at personalet i noen grad mangler kompetanse til å hjelpe og følge opp barnas skolearbeid og lekser på en tilfredsstillende måte. Dette gjelder først og fremst på høyere skoletrinn, og matematikk fremheves som spesielt utfordrende. I et tilfelle hvor dette ble pekt på opplyste informanten at institusjonen hadde leid inn videregående elever for å bidra med leksehjelp i matte i enkelte perioder.

5.5 Oppsummering

Denne kartleggingen indikerer at det er store forskjeller – både fra institusjon til institusjon og fra fylke til fylke – knyttet til rutiner og praksis for å gi barn og unge i institusjon et opplærings tilbud. Enkelte institusjoner oppgir at et opplærings tilbud som regel er på plass etter et par dager etter plassering i institusjon, mens andre oppgir at det kan gå flere måneder før barnet får et skoletilbud. Det er ulike grunner til dette. Det fremkommer gjennom intervjuene at det både kan handle om rutiner for samarbeid mellom involverte aktører, og holdninger til i hvilken grad skole skal prioriteres. En av de største utfordringene er at fylkeskommunene i flere tilfeller opplever å få beskjed om flytting for sent, noe som gjør at det kan ta lang tid å få på plass et skoletilbud. Dette er i mange tilfeller et resultat av en uklar ansvarsavklaring knyttet til om det er institusjonen eller den kommunale barneverntjenesten som skal melde fra til fylkeskommunen om flytting. I tillegg oppgir enkelte informanter at det blant enkelte ansatte på barnevernsinstitusjonene og i barneverntjenesten råder en holdning om at det er viktig at barnet «faller til ro» på institusjonen før skole blir innført, noe som gjør at skole og melding til fylkeskommunen kan bli nedprioritert.

Flytting av ungdom som er i videregående skole synes å medføre store utfordringer for ungdommenes skolegang. Spesielt hvis flyttingen går på tvers av fylkesgrenser og/eller innebærer at ungdommen ikke kan fortsette på sin opprinnelige videregående skole, synes det å være et unntak snarere enn en regel at fylkeskommunen greier å finne en ledig videregående opplæringsplass. Dette er en spesielt stor utfordring ved flytting til et nytt fylke. Dette kan utgjøre et stort problem, da mange ungdommer ender opp med å måtte vente til skolestart påfølgende høst før de kan gjenoppta skolegangen. Ettersom ungdom som er plassert på barnevernsinstitusjon ofte har utfordringer knyttet til motivasjon for skole, kan et slikt opphold i skolegangen være svært ødeleggende. Enkelte informanter har i så henseende uttrykt et ønske om at ungdom som blir flyttet til eller mellom institusjoner midt i skoleåret skal ha rett på å beholde sin plass på videregående skole.

Generelt opplever mange ansatte i fylkeskommuner og i ordinær kommunal / fylkeskommunal skole at det tas for lite hensyn til barnas skolegang og skoletilbud når barneverntjenesten fatter vedtak om flytting på eller mellom institusjoner.

Holdningsundersøkelsen viser at det er stor enighet, både blant ansatte i skole og i barneverntjenesten, om at det i de aller fleste tilfeller er mulig å tilpasse undervisning i ordinær skole til barnevernsbarn, og at dette er den beste løsningen for barna. Dette bryter til dels med det som gjennom de kvalitative intervjuene fremkommer som praksis for denne gruppen. Selv om hoved-

regelen er at barn og unge i institusjon skal få opplæring i ordinær skole, er det i mange tilfeller slik at det gis et skoletilbud på egne spesialskoler, enten i privat regi eller i fylkeskommunale SMI-skoler. Samtidig fremkommer det at der det er opprettet fylkeskommunale SMI-skoler opplever mange aktører dette som svært positivt, både når det gjelder den administrative og koordinerende rollen skolen har for å finne et opplæringstilbud for barnet, og når det gjelder selve opplæringstilbudet som tilbys på skolen. De fylkeskommunale skolene oppleves å inneha en kompetanse som vanlig skole ikke har, når det gjelder å ta vare på barn med svært sammensatte og spesielle behov, og som ikke har mulighet til å integreres i vanlig skole, selv med omfattende tilpasning og spesialundervisning.

6. HVA KJENNETEGNER ET GODT OPPLÆRINGSTILBUD?

I dette kapittelet oppsummerer vi kartleggingens hovedfunn, og drøfter de to hovedmålsettingene for undersøkelsen. Disse innbefatter å:

- Identifisere hvilke opplæringsmodeller som per i dag er etablert ved/i tilknytning til private og statlige barnevernsinstitusjoner, både på grunnskole og videregående skole
- Drøfte og beskrive hva som kjennetegner innhold og kvalitet i eksisterende tilbud

6.1 Modeller for opplæring av barn og unge i barnevernsinstitusjoner

Den første av de to hovedproblemstillingene som ønskes belyst i denne undersøkelsen omhandler hvilke *opplæringsmodeller* som per i dag er etablert ved og i tilknytning til private og statlige barnevernsinstitusjoner. Et sentralt og overordnet funn i kartleggingen er at det er krevende å identifisere og konkretisere spesifikke modeller på dette området. Dette beror på to sentrale begrensninger. For det første, og som vi også presiserte i kapittel 1, er dette ikke en representativ undersøkelse som kan avdekke forekomst og utbredelse av ulike modeller i kvantitativ forstand. For det andre har funnene i undersøkelsen tydeliggjort at det er vanskelig i det hele tatt å benytte «modell» som et begrep i befatning med denne tematikken, da hovedtendensen er at det er *stor individuell variasjon* med hensyn til hvordan undervisningen blir lagt opp for den enkelte beboer i barnevernsinstitusjoner. Vi vurderer det derfor som lite hensiktsmessig å gjøre en kategorisk inndeling i ulike modeller.

I den grad vi kan snakke om modeller basert på denne kartleggingen, vil det være modeller på et overordnet system-/strukturnivå. Vedrørende strukturer på fylkeskommunalt nivå fremgår det i et slikt perspektiv å være to hovedmodeller for tilrettelegging av opplæring for barn og unge i barnevernsinstitusjoner:

- 1) Fylkeskommuner som har en fylkeskommunal SMI-skole
- 2) Fylkeskommuner som ikke har slike skoler

Denne distinksjonen kan både ha konsekvenser for hvordan opplæringstilbudet organiseres, hvordan det gjennomføres i praksis, og hvordan det følges opp. Selv om et fylke har en fylkeskommunal SMI-skole er det imidlertid ingen automatikk i at alle barn og unge i institusjon får sitt opplæringstilbud på denne skolen. Valg av utdanningssted og innhold i utdanningen blir definert på bakgrunn av en vurdering av hvert enkelt barn. Også der fylkeskommunen har delegert ansvaret for å finne opplæringstilbud til barn og unge i institusjon til en SMI-skole, kan denne likefullt vurdere det dithen at det beste for barnet er å få undervisning på en ordinær skole, herunder institusjonens nærscole, eventuelt at barnet mottar undervisning på institusjonen.

Det er også viktig å påpeke at informantene fra fylker der det eksisterer en SMI-skole fremstår svært fornøyde både med opplæringstilbudet som gis til barna på disse skolene, og med den administrative rollen SMI-skolen utfører, der dette er tilfellet (herunder innhenting av dokumentasjon, dialog, informasjonsflyt etc.). Det oppleves som positivt at ansvaret for å finne et egnet opplæringstilbud til barna er tydelig plassert hos én instans, og at denne instansen besitter stor grad av spesialkompetanse på dette området. I fylkeskommuner der inntaksmyndigheten for disse barna er plassert til det ordinære opplæringskontoret i utdanningsavdelingen i fylkesadministrasjonen, kan det være et mindre apparat og mindre grad av spesialkompetanse om barnevernsbarn og deres behov. Vi understreker at dette er en tendens som er identifisert på grunnlag av et begrenset utvalg intervjuer i denne undersøkelsen. Kartleggingen gir ikke tilstrekkelig data til å fastslå hvorvidt det er en automatisk sammenheng mellom hvor ansvaret er plassert, og i hvilken grad tilbudet som blir utarbeidet er basert på tilstrekkelig kompetanse. Det kan like fullt antas at det vil være spesielt viktig med en tett dialog og samarbeid mellom fylkeskommunen og barnevernet (både statlig og kommunalt), der kompetansen hos fylkeskommunen ikke vurderes

å være tilstrekkelig til å gjøre gode vurderinger av hva som er det beste for barna de har et ansvar for å tilrettelegge et opplæringstilbud for.

En dimensjon som, i forlengelsen av tematikken over, kan rammes inn i et modellperspektiv, omhandler hvor gjennomføringen av opplæringen finner sted. Her kan vi dele inn i tre primære tilnæringsmåter, eller modeller:

- 1) Opplæring på nærskolen/ordinær skole
- 2) Opplæring på spesialskole (SMI-skole)
- 3) Opplæring på institusjonen

Hovedregelen i de aller fleste fylker er at barna og ungdommene skal få opplæring på en ordinær skole, fortrinnsvis institusjonens nærskole. I enkelte fylker brukes imidlertid SMI-skoler mer aktivt som arena for opplæring og utdanning. Basert på denne kartleggingen fremgår det at undervisning på institusjonen gjennomføres i svært begrenset grad, og i all hovedsak er basert på vurderinger av at barnets utfordringer er av en slik karakter at det vil være for krevende å gjennomføre opplæring i en ordinær undervisningssituasjon. Igjen understreker vi at disse funnene er basert på en kvalitativ kartlegging, og ikke gir et dekkende bilde av omfang og utstrekning av ulike modeller.

Utover disse dimensjonene er det både vanskelig og lite hensiktsmessig å snakke om konkrete modeller, da både innhold, tilpasning, oppfølging, osv. i stor grad varierer. Like fullt er det mulig å identifisere faktorer som er viktige for at opplæringstilbudet som gis barn og unge i barnevernsinstitusjoner er så godt som mulig. Dette vil bli omhandlet i neste avsnitt.

6.2 Hvilke faktorer er viktige for å gi barn og unge i institusjon et godt opplæringstilbud?

Den andre hovedproblemstillingen i oppdraget innebærer å vurdere innhold og kvalitet på alternative opplæringstilbud som eksisterer ved og i tilknytning til private og statlige barnevernsinstitusjoner. Her er det viktig å presisere at denne undersøkelsen ikke er tilstrekkelig omfattende til å si noe om kvaliteten på selve innholdet i undervisningen som tilbys barn og unge i institusjoner. Til det er dette feltet for bredt, og variasjonen i individuelle tilpasninger for stor. Undersøkelsen identifiserer imidlertid flere faktorer som vurderes som viktige *forutsetninger* for at barn og unge i barnevernsinstitusjoner skal få et godt opplæringstilbud.

Kartleggingen har, på bakgrunn av dokumentstudier og eksplorative intervjuer, tatt utgangspunkt i et sett faktorer som vurderes som viktige for å kunne gi et godt opplæringstilbud til beboere i institusjoner. Disse faktorene har dannet utgangspunkt for intervjuer med aktører i fylkeskommuner, skoler, barnevernsinstitusjoner og kommunalt barnevern, og på bakgrunn av dette blitt bekreftet, nyansert og/eller supplert. Forutsetningene for et godt opplæringstilbud som har blitt identifisert i undersøkelsen kan deles i flere kategorier. Disse presenteres i det følgende.

6.2.1 Tilrettelegging og samarbeid

For det første er det flere faktorer som må være til stede for at det skal legges til rette for et godt opplæringstilbud. Her er rolle- og ansvarsfordelingen og samarbeidet mellom de ulike aktørene (fylkeskommune, institusjon, skole, kommunal barnevernstjeneste og PPT) med et ansvar på dette feltet svært sentralt:

- **Tydlig rolle- og ansvarsfordeling mellom sentrale aktører.** Det er flere aktører som er involvert når det gjelder å sikre barn i barnevernsinstitusjoner det opplæringstilbudet de har krav på. Det er den fylkeskommunen institusjonen ligger i som etter Opplæringsloven har det overordnede ansvaret for å gi barna et tilbud. Den kommunale barneverntjenesten i barnets hjemkommune, barnevernsinstitusjonen og den aktuelle skolen bør imidlertid også bidra til at barnet får det opplæringstilbudet eleven har krav på etter Opplæringsloven. For å ivareta det-

te er det helt sentralt at alle aktører ivaretar sitt ansvar, og at rolle- og ansvarsfordelingen er tydelig for alle involverte parter.

- Spesielt kan det synes at det er behov for tydeligere rollefordeling med hensyn til hvem som har ansvaret for å melde til fylkeskommunen om at det er flyttet et barn på institusjon som har krav på et opplæringstilbud. I henhold til lovverket er det den kommunale barneverntjenesten som fatter vedtaket om å flytte barnet som har dette ansvaret. Flere informanter i denne kartleggingen (blant annet i fylkeskommuner) opplever imidlertid at dette er institusjonenes ansvar. I noen tilfeller later det til at ansvaret er delegert fra barneverntjenesten til institusjonen. Denne uklarheten kan bidra til at fylkeskommunen i mange tilfeller ikke får beskjed om en flytting tidsnok, eller ikke i det hele tatt.
- **Samarbeid og informasjonsflyt mellom relevante aktører.** Det er imidlertid ikke tilstrekkelig med en tydelig rolle- og ansvarsfordeling. For at det skal lykkes å gi barn og unge i institusjoner et godt tilbud, er det også en helt sentral forutsetning at de ulike aktørene samarbeider tett. Dette gjelder både i forbindelse med plassering på institusjon, utarbeiding av opplæringstilbud, samt støtte og oppfølging av eleven og kvalitetssikring av det tilbudet som gis. Det bør både være systematikk i form av faste samarbeidspunkter mellom de ulike aktørene, samt behovsbasert samarbeid rundt den enkelte elev. Med hensyn til sistnevnte har særlig tett og godt samarbeid mellom skole og PP-tjeneste og mellom barnevern og PP-tjeneste blitt fremhevet som viktig (jf. Stortingsmelding 18 (2010-11) *Læring og fellesskap* og BUFDIR 2014). En skoleansvarlig på hver institusjon vil også kunne bidra til dette (jf. Bufdir 2014). Per i dag opplever en flertall av aktørene at det ikke samarbeides godt nok om å gi barna et godt opplæringstilbud. Mye av dette kan avhenge av enkeltpersoners holdninger og innsats. I den forbindelse fremkommer det gjennom kartleggingen at flere informanter er usikre på ansvars- og rollefordeling mellom de ulike aktørene, og etterlyser en avklaring av dette. Tydelige samarbeidsavtaler mellom barnevernet og utdanningssektoren på alle nivåer, med konkretisering av hvilken aktør som skal gjøre hva på hvilket tidspunkt er et viktig hjelpemiddel for å sikre dette (også jf. Bufdir 2014).

6.2.2 Praktisk organisering av opplæringstilbudet

Videre er det en rekke faktorer knyttet til den praktiske organiseringen av opplæringstilbudet som vil kunne ha innvirkning kvaliteten i tilbudet som gis. Datainnsamlingen tyder på at det er store forskjeller når det gjelder rutiner og praksis. Her fremheves de faktorene som vurderes som viktigst, på bakgrunn av denne kartleggingen:

- **Tid fra plassering på institusjon til opplæringstilbud er på plass.** Det er av stor viktighet at tidsrommet fra plassering i institusjon til et opplæringstilbud er på plass er så kort som mulig. Følgelig er det både viktig å skape bevissthet om viktigheten av å etablere et opplæringstilbud så raskt som mulig, og å ha rutiner for å ivareta dette så effektivt som mulig. Kartleggingen viser at det er nokså store variasjoner når det gjelder tidsrommet fra plassering til et opplæringstilbud er på plass. Dette synes blant annet å handle om holdninger (noen mener at det er viktig at barnet «faller til ro» på institusjonen før barnet blir sendt på skole eller får undervisning), og samarbeidsrutiner mellom kommunal barneverntjeneste, institusjon, fylkeskommune, og den aktuelle skolen som tilbyr undervisning. I denne sammenhengen kan det også være hensiktsmessig å skille mellom «tid fra barnet ankommer institusjonen til et opplæringstilbud er på plass» og «tid fra barnet ankommer institusjonen til barnet faktisk begynner på skolen». Kartleggingen indikerer at opplæringstilbudet i flere tilfeller er på plass rent formelt, men at barnet av ulike grunner ikke benytter seg av det. Dette kan både handle om at innholdet i opplæringstilbudet oppleves som «feil» eller lite tilpasset, eller at det blir gjort for lite for å oppmuntre og motivere barnet/ungdommen til å benytte seg av det tilbudet som foreligger. Flytting midt i skoleåret kan også ha konsekvenser for tidsrommet mellom plassering til etablering av opplæringstilbud. I forbindelse med dette stiller flere aktører seg undrenende til at barn og ungdommer blir flyttet midt i skoleåret. Disse informantene sitter med et

inntrykk av at skole ikke er tilstrekkelig inkludert i vurderingen og avgjørelsen om hvorvidt det er hensiktsmessig med flytting.

- **Opplæringssted.** Det er en utbredt faglig enighet i Bufetat om at det beste for barn og ungdommer med tiltak fra barnevernet er å få undervisning på en ordinær skole, fortrinnsvis hjemskolen eller institusjonens nærskole. Dette er også det vanligste, slik det fremgår av denne kartleggingen. Det er like fullt variasjon også på dette området, og i noen tilfeller gis undervisningen på en SMI-skole eller andre typer spesialskoler, og i enkelte tilfeller gis undervisning på institusjonen. Sistnevnte fremgår imidlertid som en svært unntaksvis tilpasning. Dette bildet varierer både fra fylke til fylke, og i takt med situasjonen og behovet til den enkelte elev. I den grad opplæringen tilbys utenfor ordinær skole, er det viktig at dette er faglig/pedagogisk begrunnet, og at barnets/ungdommens rettigheter etter Opplæringsloven ivaretas.

6.2.3 Innhold og tilpasning i undervisningen

Som vi også var inne på over, er denne kartleggingen ikke omfattende nok til å kunne si noe om kvaliteten i innholdet i selve undervisningen som gis. Til det er dette feltet både for bredt, og variasjonen knyttet til individuell tilpasning for stor. Kartleggingen har like fullt identifisert noen faktorer som vurderes som sentrale for at innholdet i opplæringen skal være så godt – og så godt tilpasset til den enkelte elev – som mulig.

- **Holdninger og forventninger til elever som er plassert i barnevernsinstitusjon.** Tidligere forskning tyder på at barnevernsbarn møter lavere forventninger om skoleprestasjoner enn andre barn. Datagrunnlaget i denne kartleggingen bekrefter i noen grad dette. Flere informanter uttrykker selv, eller viser til andre som mener, at skole og fokus på læring og prestasjoner er noe barnevernsbarn i noen grad bør skånes fra. Dette begrunnes med at barna ofte har stort behov for ro, og at det er viktig at de omgir seg med situasjoner og opplevelser som er preget av mestringsfølelse og lyst. Både de kvalitative intervjuene og holdningsundersøkelsen tyder også på at ansatte, både i barnevernet og i skole, har lavere forventninger til gjennomføring og skoleprestasjoner for barnevernsbarn enn andre barn. Dette er spesielt tankevekkende når det samtidig fremkommer i holdningsundersøkelsen at det er bred enighet om at det er de med den daglige omsorgen for barna, som er mest avgjørende når det gjelder barn og unges muligheter til å fullføre skolegang, og at en stor andel av respondente opplever at lave forventninger til barna vil på lang sikt være mer til skade enn til gagn for barna.
- **Tilpasning og tilrettelegging av opplæringen.** Alle elever skal ha tilpasset opplæring, jf. opplæringsloven. I så henseende er ikke barn og ungdom med tiltak fra barnevernet unike. Elever med tiltak fra barnevernet har imidlertid ofte utfordringer som gjør at de har behov for spesialundervisning for at opplæringen skal være tilstrekkelig tilpasset deres evner og forutsetninger, og slik at de får den opplæringen de har krav på. Derfor vil det i mange tilfeller være viktig at det gjøres en sakkyndig vurdering, og at det på bakgrunn av dette fattes et eventuelt vedtak om spesialundervisning. Dersom et slikt enkeltvedtak ikke foreligger, skal eleven etter loven motta ordinær undervisning basert på ordinære kompetansemål. Det er med andre ord ikke lov å endre undervisningsopplegget slik at det avviker fra ordinære kompetansemål med mindre det foreligger et enkeltvedtak. Denne kartleggingen indikerer at de aller fleste barn og unge som er plassert i barnevernsinstitusjon får en sakkyndig vurdering og et enkeltvedtak, og at deres rettigheter i så måte blir ivaretatt. Kartleggingen gir imidlertid ikke klare svar på om enkeltvedtaket som gjøres på bakgrunn av denne sakkyndige vurderingen alltid følges opp i praksis. Det fremkommer eksempler på at skoler ikke har tilstrekkelig kompetanse eller kapasitet til å ta et slikt enkeltvedtak til følge, og at dette kan få konsekvenser enten ved at det tar ekstra tid før skoletilbudet er på plass, eller at tilbudet som gis ikke er av tilstrekkelig kvalitet.

Selv om krav til undervisning ivaretas gjennom opplæringsloven og læreplaner for de ulike fagene, kan det i denne sammenhengen også være naturlig å skjele til Riksrevisjonens vurdering av kvaliteten i innholdet i opplæringstilbudet til barn og unge i institusjon, hvor det fremheves at det kun eksisterer «fysiske» og ikke kvalitative krav om opplæringstilbudet til denne gruppen:

«Riksrevisjonen er kritisk til at departementet i forskrift om krav til kvalitet og internkontroll i barneverninstitusjoner ikke har fastsatt kvalitative krav til opplæringstilbud, og at særskilte krav til skole og opplæring bare omtales i forbindelse med nærhet til skole og lokaliteter. Forskriften bidrar derfor i liten grad til at Bufetat i sin årlige kvalitetskontroll av institusjonene har fulgt opp at barna får god kvalitet i opplæringstilbudet».⁴⁴

6.2.4 Støtte, oppfølging og kvalitetssikring

Til slutt er det viktig at elevene støttes og følges opp, og at opplæringstilbudet kvalitetssikres. Barnevern barn krever mer enn gjennomsnittlig oppmerksomhet og støtte over lengre tid⁴⁵. For å ivareta dette, viser kartleggingen at følgende faktorer sentrale:

- **Jevnlige ansvarsgruppemøter med relevante aktører.** Det er viktig at fylkeskommunen, institusjonen, skolen/tilbyder av utdanning, kommunalt barnevern, og eventuelt foresatte møtes med jevne mellomrom for å ivareta elevens utvikling, tilpasning, tilrettelegging og kvalitetssikring.
- **Tett dialog utover faste ansvarsgruppemøter.** I tillegg til faste samarbeidspunkter i ansvarsgruppemøter, er det viktig at aktørene har tett dialog for å ivareta opplæringen som tilbys, enten det gjelder plassering, flytting, tilpasning av undervisningsinnhold, og oppfølging. I det daglige vil det være spesielt viktig at skolen (ved lærer), institusjonen (ved skoleansvarlig) og eleven har et godt samarbeid og dialog.
- **Støtte på institusjonen.** Utdanningstilbudet er åpenbart viktig for at barn og unge i barnevernsinstitusjoner skal få den opplæringen de har krav på. Imidlertid er det også vært viktig at de får den støtten, oppfølgingen og motivasjonen de har behov for på institusjonen. Dette kan både innbefatte praktisk og logistisk støtte med å komme seg til og fra skolen, hjelp til å gjennomføre lekser (både knyttet til fysiske rammer på institusjonen, og støtte og oppfølging), og generell oppmuntring og bevisstgjøring om viktigheten av å gå på skole.
- **Involvering av kommunalt barnevern.** Selv om det fortrinnsvis er fylkeskommunen, institusjonen og den aktuelle skolen som har et formelt ansvar for opplæringen som tilbys når barnet eller ungdommen er plassert på institusjon, er det svært viktig at den kommunale barnevernstjenesten er involvert. Det kommunale barnevernet som fatter vedtak om plassering har et helhelhetlig løpende ansvar for barnet, og er de som skal følge opp og overta ansvaret den dagen barnet/ungdommen flytter fra institusjonen (for de dette gjelder).

6.3 Behov for mer kunnskap

Denne kartleggingen indikerer at det er stor variasjon i opplæringstilbudet som gis til beboere i barnevernsinstitusjoner. Kartleggingen har samtidig et avgrenset omfang, og gir verken uttømmende, generaliserbar eller tallfestet kunnskap om dette temaet. Disse faktorene gjør til sammen at det er vanskelig å konkretisere spesifikke opplæringsmodeller for barn og unge i barnevernsinstitusjoner. Selv om kartleggingen identifiserer flere generelle forutsetninger for et godt opplæringstilbud, er det fortsatt behov for mer kunnskap om dette temaet.

⁴⁴ Riksrevisjonen (2012). *Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2012*. Dokument 1 (2013-2014).

⁴⁵ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Skolerapport*

Avslutningsvis i denne rapporten fremhever vi derfor to elementer som kan danne utgangspunkt for ytterligere undersøkelser om dette viktige temaet i grenseflaten mellom barneverns- og utdanningssektoren:

- **Omfang og variasjon.** Holdningsundersøkelsen som Rambøll har gjennomført for Bufdir gir tallfestet og generaliserbar informasjon om holdninger blant ansatte i skole og barnevern, blant annet til skolegang. Slik breddekunnskap kan det også være behov for når det gjelder opplæringstilbudet som gis til beboere i barnevernsinstitusjoner. For å få mer informasjon om *omfang og variasjon* av ulike samarbeids-, tilretteleggings- og organiseringsmåter, samt tilpassing og innhold i opplæringen som gis, vil det være nødvendig å gjøre en større breddeundersøkelse om opplæringstilbudet til beboere i barnevernsinstitusjoner.
- **Innhold og kvalitet.** Som vi har påpekt i denne rapporten, indikerer det foreliggende data-materialet at de aller fleste barn og unge som er plassert i barnevernsinstitusjon blir sakkyn-dig vurdert og har et enkeltvedtak, og at deres rettigheter i så måte blir ivaretatt. Kartleggingen gir imidlertid ikke klare svar på i hvilken grad, og hvordan, slike enkeltvedtak følges opp i praksis, og hvorvidt innholdet i opplæringen som gis tilpasses og tilrettelegges på en kvalitativt god nok måte. Følgelig vil det også være interessant å se nærmere på innholdet og kvaliteten i opplæringstilbudet som gis. Dette vil kreve en kvalitativ tilnærming som går enda mer i dybden på opplæringen som tilbys beboere i barnevernsinstitusjoner.

Ved å gå ytterligere i henholdsvis bredden (omfang og variasjon) og dybden (innhold og kvalitet) enn den foreliggende kartleggingen har hatt rammer og forutsetninger for å gjøre, vil man stå enda bedre rustet til å sørge for at barn og unge som bor i barnevernsinstitusjoner gis et godt opplæringstilbud i fremtiden.

LITTERATUR

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Skolerapport – Hvordan bedre skoleresultatene og utdanningssituasjonen for barn og unge i barnevernet.*

http://bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Barnevern/Skolerapport_web_august.pdf

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Ansvarsfordeling.*

<http://www.barnevernet.no/Om-barnevernet1/Ansvar1/Ansvarsfordeling/>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Melderutiner – For å sikre skole- og opplærings-tilbud til barn og unge som plasseres med hjemmel i barnevernloven.*

http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Nyheter/Melderutiner_A4_Sept_Digital.pdf

Barne-, ungdoms- og familieetaten (2013). *Oppfølging av skole og opplæring for barn og unge som bor i fosterhjem, institusjon og omsorgssenter – En veileder.*

http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Barnevern/Skoleveiledere/skoleveileder_2013_lav.pdf

Barne-, ungdoms- og familieetaten (2014). *Mestring på skolen er viktig for å mestre livet.*

<http://www.bufetat.no/nyheter/Mestring-pa-skolen-er-viktig-for-a-mestre-livet/>

Barne-, ungdoms- og familieetaten (2014). *Om barneverninsitutsjoner i Noreg.*

http://www2.bufetat.no/barnevern/barnevernsinstitusjoner_i_Norge/

Barne-, ungdoms- og familieetaten (2014). *Godkjente/kvalitetssikrede barnevernsinstitusjoner.*

<http://www2.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Barnevern/InstitusjonslisteAug2014.pdf>

Barne-, ungdoms- og familieetaten (2014). *Tall og fakta og barne- og ungdomsvern – Statistikk for fosterhjem, institusjoner og hjelpetiltak.*

<http://www.bufetat.no/om/statistikk/barnevern/>

Hordaland Fylkeskommune (2014). *Handbok for samarbeid mellom barnevern og skole – Opplæring for barn og unge i barnevernsinstitusjoner i Hordaland.*

<http://www.hordaland.no/Global/opplering/dokument/2014/Handbok%20for%20samarbeid%20barnevern-skule.pdf>

Kunnskapsdepartementet (2011). *Læring og fellesskap. Mid. St. 18 (2010-2011).*

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/meld-st-18-20102011/id639487/?docId=STM201020110018000DDDEPIS&ch=1&q=>

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) (2013). *Skoleresultater og utdanningssituasjon for barn i barnevernet – en kunnskapsoversikt.* NOVA notat 4/2013.

<http://www.bufetat.no/Bilder/Skolekonferansen/NOVA%20Kunnskapsoppsummering%202013.pdf>

Riksrevisjonen (2012). *Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2012.* Dokument 1 (2013-2014).

https://www.riksrevisjonen.no/Rapporter/Documents/2013-2014/Dokument_1/Hele.pdf

Statistisk sentralbyrå (2014). *Barnevernsinstitusjoner, 2013.* [lesedato: 03.02.2015]

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverni>

Utdanningsdirektoratet (2014). *Rett til opplæring i barnevern- og helseinstitusjon, og i hjemmet ved langvarig sykdom*. Rundskriv Udir-6-2014. <http://www.udir.no/Regelverk/Finn-regelverk-for-opplaring/Finn-regelverk-etter-tema/Elever-med-sarskilte-behov/Udir-6-2014/?depth=0&read=1>

Rettskilder

Lov om barneverntjenester (barnevernloven). Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova). Kunnskapsdepartementet. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>